

Strana desek

Bakalářská práce

2009

Vybíhalová Michaela

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY**

**BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
BOLOŇSKÝ PROCES – VYTVÁŘENÍ EVROPSKÉHO PROSTORU
VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ**

Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Pešek, Ph.D.

Autor práce: Michaela Vybíhalová

Studijní obor: Francouzský jazyk pro mezinárodní a evropský obchod

Ročník: 3

Rok obhajoby: 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma *Boloňský proces – vytváření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání* jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice 20.května 2009

.....

Michaela Vybíhalová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Ondřeji Peškovi, Ph.D. za odborné vedení při psaní této práce a za hodnotné rady a připomínky. Dále děkuji paní Sandře Vessier z oddělení mezinárodních vztahů na Jihobretaňské univerzitě za její čas, ochotu a informace poskytnuté k danému tématu a paní Nancy Piller z oddělení Service Commun Universitaire d'Information, d'Orientation et d'Insertion Professionnelle Jihobretaňské univerzity za poskytnutí textů smluv podepsaných mezi univerzitou a Ministerstvem školství Francie.

Anotace:

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou Boloňského procesu, jehož prostřednictvím má dojít k vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání. Jejím cílem je představení vzniku a vývoje tohoto procesu, vysvětlení jeho hlavních principů a popsání jeho vnitřní struktury a fungování. Dále práce hodnotí způsob implementace Boloňského procesu v České republice a ve Francii. Konkrétně se pak zaměřuje na zapojení se Jihočeské a Jihobretaňské univerzity do tohoto procesu a hodnotí jeho přínosy pro obě univerzity a pro jejich vzájemnou spolupráci.

Annotation:

This thesis analyses the Bologna process, which is supposed to lead to the creation of The European Higher Education Area. Its objective is to present the origin and the development of this process, to explain its main principles and to describe its internal structure and functioning. The paper then evaluates the implementation of the Bologna process in the Czech republic and in France. It focuses concretely on the involvement of the University of South Bohemia and the University of South Brittany in the process and it evaluates its advantages for both universities and for their mutual cooperation.

Obsah

Úvod.....	1
1. Historie Boloňského procesu	3
1.1 Magna Charta Universitatum.....	3
1.2 Sorbonnská deklarace	4
1.3 Boloňská deklarace	4
1.4 Pražská konference	5
1.5 Berlínská konference	6
1.6 Bergenská konference.....	8
1.7 Londýnská konference.....	9
2. Hlavní priority Boloňského procesu	12
2.1 Strukturované studijní programy	12
2.2 Uznávání diplomů a kvalifikací.....	13
2.3 Zabezpečení kvality studia.....	14
2.4 Podpora mobility.....	15
2.5 Zavádění základních principů v zemích Boloňského procesu.....	19
3. Struktura Boloňského procesu	21
3.1 Složení Boloňského procesu.....	21
3.2 Konzultativní organizace	22
3.3 Spolupráce řídicí skupiny, rady a sekretariátu Boloňského procesu	26
3.4 Rozhodovací proces v Boloňském procesu	27
4. Implementace Boloňského procesu v České republice.....	29
4.1 Reforma terciárního vzdělávání v České republice	29
4.2 Způsob implementace Boloňského procesu v České republice.....	30
4.3 Plnění hlavních principů Boloňského procesu.....	32
4.3.1 Stupeň implementace strukturovaného studia	32
4.3.2 Uznávání diplomů a kvalifikací.....	33
4.3.3 Zabezpečení kvality	34
4.3.4 Podpora mobility a JOINT DEGREES programů	35
4.4 Zhodnocení úspěšnosti zavádění procesu v České republice	37
5. Implementace Boloňského procesu ve Francii	38
5.1 Struktura francouzského vysokoškolského systému a jeho reforma	38
5.2 Způsob implementace Boloňského procesu	40
5.3 Zavádění hlavních principů	42
5.3.1 Přechod ke strukturovanému studiu.....	42
5.3.2 Uznávání diplomů a kvalifikací.....	43
5.3.3 Zabezpečení kvality	44
5.3.4 Podpora mobility a JOINT DEGREES programů	45
5.4 Hodnocení úspěšnosti zavádění procesu ve Francii	47
6. Zapojení Jihočeské a Jihobretaňské univerzity do procesu	48
6.1 Situace na Jihočeské univerzitě	48
6.1.1 Dlouhodobý záměr 2006-2010	48
6.1.2 Současná situace - mezinárodní spolupráce Jihočeské univerzity.....	49
6.1.3 Vyhodnocení plnění dalších principů Boloňského procesu.....	51
6.2 Jihobretaňská univerzita versus Boloňský proces	52
6.2.1 Období 2004-2007	53

6.2.2 Současná situace	55
6.3 Přínosy Boloňského procesu pro univerzity a pro jejich spolupráci	57
Závěr	59
Le Résumé	61
Česko-francouzský glosář hlavních termínů.....	66
Literatura.....	68
Přílohy.....	74

Úvod

Boloňský proces je akčním plánem, který vznikl na základě dobrovolné iniciativy dnes již čtyřiceti šesti evropských států a jehož mottem je vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání do roku 2010. Hlavními cíly je zviditelnit evropské vysoké školství, zvýšit jeho atraktivnost a důvěru a tím i konkurenceschopnost jeho absolventů na světovém trhu práce.

Jakožto studentka vysoké školy jsem i já do tohoto procesu zapojena a právě to je hlavním důvodem zpracování této problematiky. Díky programu Erasmus, spadajícího pod Boloňský proces, mám možnost využít evropské spolupráce vysokých škol a splnit část svého studia na francouzské univerzitě, což má neocenitelný přínos do života.

Cílem mé bakalářské práce bude představení Boloňského procesu a způsobu jeho implementace. V první části se budu zabývat historickým vývojem Boloňského procesu od základů položených podepsáním Magny Charty Universitatum přes vydání Boloňské deklarace až po jednotlivé konference ministrů, které dohromady vytvářejí legislativní rámec procesu.

Druhá část bude věnována hlavním prioritám Boloňského procesu, jejichž plnění má mít za cíl vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání, vysvětlíme si v čem tyto priority spočívají a jakým způsobem by mělo docházet k jejich zavádění. Ve třetí části se zaměřím na strukturu Boloňského procesu, představím jeho jednotlivé členy, funkční články a způsob rozhodování.

Čtvrtá část má za úkol popsat způsob implementace procesu v České republice. Nejprve se zmíníme o reformě vysokého školství, která je s ní spojena, abychom si posléze mohli přiblížit způsob zavádění procesu a zhodnotit plnění jednotlivých principů.

Pátá kapitola má stejný cíl jako část předchozí, v tomto případě se však jedná o zhodnocení zavádění procesu ve Francii.

Poslední kapitola se týká zapojení Jihočeské a Jihobretaňské univerzity do Boloňského procesu. Přiblížím způsob, jakým dochází k aplikaci procesu a plnění principů na jednotlivých univerzitách a k jakým změnám v rámci něj došlo. Nakonec zhodnotím

přínosy plynoucí z procesu pro tyto dvě univerzity a poukáží na to, jakým způsobem se odráží v jejich vzájemné spolupráci.

Práci zakončím shrnutím ve francouzském jazyce a cizojazyčným glosářem důležitých pojmů, které byly v práci použity.

Jelikož českých zdrojů vztahujících se k tomuto tématu je nedostatek, bude práce vycházet z velké části ze zdrojů cizojazyčných, zejména anglického a francouzského původu. Kromě převážně internetových monografií jsem měla možnost využít francouzských publikací univerzitní knihovny v Lorientu. Ke zpracování kapitol týkajících se implementace procesu v České republice a ve Francii budou základní pramen tvořit jednotlivé národní zprávy Boloňského procesu pro období 2007-2009. V případě konkrétního zavádění procesu na Jihobretaňské a Jihočeské univerzitě budu vycházet z autentických dokumentů, k nimž mi byl umožněn přístup a v případě francouzské univerzity zejména z rozhovorů s paní Sandrou Vessier z oddělení mezinárodních vztahů na Jihobretaňské univerzitě. Proto při vypracování této práce rovněž využiji aplikace metod překladu odborných textů a zhodnotím tak jazykové znalosti nabyté při svém dosavadním studiu.

1. Historie Boloňského procesu

První kapitola má za cíl seznámit nás se vznikem Boloňského procesu a jeho postupným vývojem, stejně tak jako s legislativou na níž je založen. Jednotlivé podkapitoly pojednávají o důležitých meznících tohoto procesu.

1.1 Magna Charta Universitatum

Ačkoliv se jako počátek Boloňského procesu označuje Boloňská deklarace z r.1999, je třeba zmínit i akty, které předcházely a položily základ, na kterých mohl tento proces stavět.

Zásadní událostí bylo 18.září 1988, kdy se ku příležitosti devítistého výročí založení nejstarší evropské univerzity v Boloni sešla skupina rektorů z významných světových univerzit s cílem formulovat dlouhodobou vizi rozvoje evropského vysokoškolského vzdělávání. Výsledkem tohoto jednání byl dokument stanovující základní principy a trendy světového univerzitního rozvoje nazvaný *Magna Charta Universitatum*, jež podepsalo 388 přítomných rektorů. Od roku 2001 k této listině každoročně přistupují další univerzity, které předtím prokázaly, že naplňují univerzitní hodnoty v ní obsažené.

Magna Charta Universitatum se skládá z 3 hlavních částí: premisa, hlavní zásady a prostředky. Úvodní část, tedy premisa, vyjadřuje úlohu univerzitního vzdělávání ve společnosti a jeho význam pro budoucnost lidstva. Na základě toho jsou v následující části jmenovány hlavní zásady pro univerzity jako např.:

- nezávislost na jakékoliv politické, ekonomické a ideologické moci
- propojenost s výzkumem a požadavky společnosti
- svoboda bádání, výzkumu a výuky
- otevřenost dialogům a odmítání netolerance
- plnění role nositelky evropského humanismu

V poslední části jsou jmenovány prostředky k uskutečnění cílů v rámci uvedených zásad. Jedná se zejména o podporu mobility profesorů, studentů, vzájemné uznávání statutu, titulů, zkoušek a přiznávání stipendií.¹

¹ ZDROJ: *Magna Charta Universitatum* [online]. Bologna : 2000 [cit. 2008-09-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.magna-charta.org>>.

Ačkoliv se nám ideje formulované Magnou Chartou mohou zdát samozřejmé, v tehdejší době tomu tak nebylo. Tento dokument se stal východiskem a inspirací pro další změny v oblasti evropského vzdělávání a vedl k nepostradatelným změnám v evropském vysokém školství.

1.2 Sorbonnská deklarace

O deset let později, 25.května 1998, došlo v rámci oslav 700 let od založení pařížské Sorbonny k vyhlášení „*Deklarace o harmonizaci výstavby Evropského systému vysokého školství*“, běžně nazývanou *Sorbonnská deklarace*. Tuto deklaraci vytvořili ministři Francie, Německa, Itálie a Spojeného království Velké Británie na základě dohod o zásadách a konkrétních cílech transformace vysokého školství v jejich zemích a s inspirací pramenící ve zmíněné Magně Chartě Universitatum. Jejich shoda je o to významnější, jelikož se právě v těchto zemích jedná o velmi odlišné vysokoškolské systémy.²

Ministři se přihlásili k vytvoření otevřeného prostoru vysokého školství v Evropě, jehož systém bude založen na strukturovaných programech. Důraz klade zejména na první cyklus studia, který je nezbytný pro celé zamýšlené schéma. Další důležitou výzvu představuje vytvoření instituce, která dokáže odpovědět na požadavky a potřeby celoživotního vzdělávání, které se pro stále více lidí stává nutností. V tomto ohledu považuje deklarace za klíčový prostředek mobilitu vysokoškolských studentů a učitelů a zároveň ji pokládá za nezbytnou součást skutečné evropské integrace. Proto se ministři Francie, Anglie, Německa a Itálie odhodlali k odvážné vizi, spočívající v umožnění každému vysokoškolskému studentovi strávit alespoň jeden semestr studia na některé zahraniční vysoké škole, který mu bude domácí institucí uznán jako součást jeho studijního programu. K této deklaraci se rovněž připojila Česká republika, Belgie, Bulharsko, Dánsko, Rumunsko a Švýcarsko.³

1.3 Boloňská deklarace

Ačkoliv je některými zdroji Sorbonnská deklarace označována za počátek Boloňského procesu, jednalo se pouze o předchůdce, na který navázala *Boloňská*

² ZDROJ: *The history of European cooperation in education and training : Europe in making - an example*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropské Unie, 2006. 330 s. ISBN 92-894-8986-3.

³ ZDROJ: *Stránky Boloňského procesu* [online]. Praha: MŠMT, 2006. [cit. 2008-01-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz>>.

deklarace a nastartovala tak tento významný proces. V červnu roku 1999 se sešlo 31 ministrů zodpovědných za vysoké školství z 29 evropských zemí v Boloni, aby zde podepsali *Deklaraci o vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání do roku 2010*, tzv. *Boloňskou deklaraci*. Toto místo bylo vybráno záměrně, jelikož zde byla v minulosti podepsána zmíněná Magna Charta Universitatum, čímž byla potvrzena kontinuita vývoje spolupráce evropských zemí ve vysokoškolském vzdělávání. Kromě ministrů byli přítomni i jiní čestní hosté, rektori z významných evropských univerzit a další představitelé intelektuálního života Evropy.

Boloňská deklarace se stala akčním plánem rozvoje vysokého školství v Evropě do roku 2010 a evropským zemím se tak otevřela možnost využít jedinečnosti svých vzdělávacích systémů a vytvořit z nich systém evropský. Signatářské země se shodují na hlavních rysech nového systému, který spočívá v přijetí tří srozumitelných a srovnatelných stupňů vysokoškolského vzdělávání - bakalářského, magisterského a doktorského, tzn. formule „3+2+3”. V tomto systému tedy bude první cyklus (bakalářský) trvat 3 roky, druhý cyklus (magisterský) 2 roky a třetí cyklus (doktorský) 3 roky. Dále bylo vyjednáno zavedení jednotného evropského kreditního systému ECTS a vydávání jednotného dokumentu o obsahu a rozsahu studia, tzv. Diploma Supplement neboli dodatek k diplomu. *„Takovýto evropský systém pak bude vyhovovat tradicím a potřebám Evropy, bude přitažlivější pro studenty a posílí nejen atraktivitu a konkurenceschopnost jejího vzdělávacího systému, ale i konkurenceschopnost absolventů evropských vysokých škol na trhu práce - národním, evropském i globálním.“*⁴ Představitelé signatářských zemí se dále rozhodli, že se budou scházet každé dva roky, aby mohli diskutovat o procesu, podporovat ho a přizpůsobovat jeho vývoji. Zároveň jim to umožní identifikovat nové potřeby a ty pak organizačně uvést do jednotlivých univerzit. A hlavně se tímto vyvarují rizika, že by Boloňský proces ustrnul na jednom bodě a nedocházelo by tak k dalšímu rozvoji.

1.4 Pražská konference

K prvnímu a nejdůležitějšímu setkání, které následovalo po podepsání Boloňské deklarace, došlo 19.května 2001 v Praze. Praha byla vybrána proto, aby byla vyjádřena vůle o rozšíření procesu i na bývalé východní státy Evropy. Sešli se zde zástupci ze 32

⁴ ZDROJ: *Stránky Boloňského procesu* [online]. Praha: MŠMT, 2000. [cit. 2008-02-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz>>.

signatářských zemí a jejich cílem bylo zhodnocení dosaženého pokroku a vytyčení směrů a priorit pro následující období procesu – pro léta 2001-2003.

Kromě upevnění již existujících principů (podpora mobility, ECTS, systém „3+2+3“, atd.) dochází rovněž k zavádění nových:

- celoživotní učení
- role studentů při tvorbě organizace a obsahu studia
- propagace Evropského vysokoškolského prostoru
- srovnatelnost evropských vysokoškolských titulů na celém světě

Veškerá ujednání, ke kterým na summitu došlo, byla obsahem závěrečného Pražského komuniké, které podepsaly všechny přítomné země.

Další významnou součástí Pražského summitu bylo přijetí nových států do Boloňského procesu. Podmínkou bylo, aby pro státy, jejichž ministři přihlášku podali, byly otevřeny programy Socrates, Leonardo da Vinci nebo měly přístup k programu Tempus. Na základě toho byly přijaty tři země – Chorvatsko, Kypr a Turecko. Závěrem bylo stanoveno místo konání příštího summitu (Berlín) a určena řídicí a přípravná skupina. Ty pak byly vyzvány k vypracování seminářů na následující témata:

- spolupráce týkající se akreditací a zajištění kvality
- otázky týkající se uznávání dokladů a využívání kreditů v boloňském procesu
- práce na společných titulech
- sociální dimenze se zvláštním zřetelem k překážkám bránícím mobilitě a rozšiřování Boloňského procesu
- celoživotní vzdělávání
- zapojení studentů do procesu⁵

1.5 Berlínská konference

Krokem směrem od diskuzí a záměrů ke konkrétnímu zavádění principů procesu se stala konference ministrů v Berlíně, která proběhla ve dnech 18.-19. září 2003. Od Pražského summitu se několikrát sešly přípravné skupiny a vytvořily koncept komuniké, které bylo diskutováno ministry na Berlínské konferenci. Ve finální verzi, tedy v tzv. Berlínském komuniké, ministři zdůraznili všechny principy a cíle nezbytné pro Boloňský proces a 3 z nich označili za prioritní pro následující 2 roky. Jedná se o priority, které tvoří základy pro celou reformu a které byly již zmíněny v Praze. Jsou

⁵ ZDROJ: *Text Pražského komuniké* [online]. Praha: MŠMT, 2000. [cit. 2008-12-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/files/KomunikePraha.pdf>>.

jimi: zabezpečení kvality, zavedení prvních dvou cyklů studia a snazší uznávání vzdělávání a s tím spojená ratifikace Lisabonské úmluvy o uznávání.

V rámci první priority, tedy zabezpečení kvality, ministři zdůraznili, že primární zodpovědnost za zajištění kvality vysokoškolského vzdělávání spočívá na jednotlivých univerzitách. Dohodli se, že do roku 2005 by všechny národní systémy zabezpečení kvality měly zahrnovat:

- vymezení povinností zúčastněných orgánů a institucí
- hodnocení programů či institucí, včetně vnitřního hodnocení a vnějšího hodnocení
- systém akreditací, udílených osvědčení a srovnatelných postupů
- mezinárodní účast, spolupráci a utváření společných sítí v této oblasti

Co se týče druhé priority bylo rozhodnuto o zavedení prvních dvou cyklů studia (bakalářského a magisterského) do roku 2005. V tomto kontextu ministři vyzvali k vytváření srovnatelných kvalifikačních rámců na národní a evropské úrovni. Tyto kvalifikační rámce by měli popisovat kvalifikaci z hlediska pracovní zátěže, úrovně, studijních výsledků, kompetencí a profilu.

V rámci poslední základní priority týkající se snazšího uznávání vzdělávání bylo dohodnuto, že od roku 2005 každý absolvent obdrží automaticky a bezplatně dodatek k diplomu vydaný v cizím jazyce. Zároveň byla zdůrazněna důležitost Lisabonské úmluvy o uznávání, která by měla být ratifikována všemi účastnickými zeměmi co nejdříve. Ministři se dále zavázali, že budou odstraňovat veškeré překážky, aby bylo možné realizovat společné programy, tzv. "joint degrees". Je třeba zajistit jejich plné uznávání a možnost maximálního vytěžení ze specifického charakteru těchto programů pro všechny zúčastněné - studenty, vysoké školy a v konečné fázi i zaměstnavatele.

V Berlíně došlo k jednoznačnému konsensu vysokých škol, které chtějí aktivně naplňovat a ovlivňovat vývoj Boloňského procesu. Zároveň byla jednoznačně potvrzena důležitost propojení vědy a výzkumu se vzděláváním. Na evropské úrovni vyzvali ministři k tzv. inventuře ve třech výše zmíněných prioritách a do roku 2005 tak očekávají podrobné zprávy od každé účastnické země o pokroku v těchto třech základních oblastech. Kromě zmíněných ujednání došlo v rámci Berlínského summitu opět o další rozšíření účastnických zemí. K Boloňskému procesu se tak připojilo dalších

7 zemí: Albánie, Andorra, Bosna a Hercegovina, FYROM⁶, Rusko, Srbsko a Svatý Stolec a rozšířily tak počet signatářských zemí na 40.⁷

1.6 Bergenská konference

Následující konference ministrů se sešla 19.-20. května 2005 v norském Bergenu. Na této konferenci nedošlo k rozšíření procesu o žádnou novou oblast, důraz byl kladen na implementaci stávajících oblastí. Kromě 3 základních priorit byla vyzdvihnuta důležitost sociální dimenze procesu, vztah mezi Evropou (Evropským prostorem vysokoškolského vzdělávání) a ostatním světem (tzv. "externím rozměrem Boloňského procesu"). Dále byla pozornost věnována celoživotnímu vzdělávání a uznávání předchozího vzdělání pro účely dalšího studia. Kromě komuniké ministři přijali další dva důležité dokumenty na celoevropské úrovni, které vymezují základní charakteristiky Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání v roce 2010, ale i v dalších letech. Jedná se o tyto dokumenty:

1) Rámec kvalifikací pro Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání

2) Soubor standardů, postupů a hlavních směrů v oblasti zabezpečení kvality a principů Evropského registru agentur pro zabezpečení kvality⁸

Zaměříme se podrobněji na jednotlivé dokumenty, abychom porozuměli jejich významu. *Evropský rámec kvalifikací* byl vytvořen s vizí učinit rozličné vnitrostátní kvalifikace v Evropě srozumitelnější a podpořit tak přístup občanů k možnostem vzdělávání a odborné přípravy. Občané tak získají větší možnost mobility za účelem vzdělávání a práce. Základem Evropského rámce kvalifikací (dále jen ERK) je soubor osmi referenčních úrovní, které popisují schopnosti dané osoby. Popisují její učební výsledky bez ohledu na systém, v jehož rámci byla konkrétní kvalifikace získána. Fakt, že se tyto referenční úrovně zaměřují právě na výstupy ze vzdělávání (tzn. learning outcomes), nikoliv tradičně na učební vklady (tj. doba, typ instituce), má řadu výhod. Podporuje tak lepší shodu mezi potřebami pracovního trhu (z hlediska znalostí, dovedností a kompetencí) a nabídkou vzdělávání a odborné přípravy, usnadňuje uznávání vzdělávání a přenos a uplatňování kvalifikací napříč různými zeměmi a odlišnými systémy vzdělávání a odborné přípravy. ERK zahrnuje nejen vysokoškolské

⁶ The Former Yugoslav Republic of Macedonia

⁷ ZDROJ: *Text Berlínského komuniké* [online]. Praha: MŠMT, 2000. [cit. 2008-12-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/?id=KomunikeBerlin>>.

⁸ ZDROJ: *Stránky Boloňského procesu* [online]. Praha: MŠMT, 2000. [cit. 2008-18-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz>>.

vzdělávání, ale i všeobecné vzdělávání, vzdělávání dospělých, odborné vzdělávání a přípravu. Zmíněných osm úrovní pokrývá velkou oblast kvalifikací, od těch získaných při ukončení povinného vzdělávání až po kvalifikace na úrovni akademického a profesního či odborného vzdělávání a přípravy. Přizpůsobení systémů kvalifikací jednotlivých signatářských zemí evropskému kvalifikačnímu rámci umožní jednotlivcům a zaměstnavatelům používat tento rámec jako referenční nástroj pro srovnání kvalifikací nabytých v různých zemích Evropy. ERK se tak stane nástrojem pro interpretaci kvalifikací z rozdílných systémů a pomůže tak učinit evropské systémy vzdělávání srozumitelnější a přístupnější veřejnosti.⁹

Druhý dokument shrnující standardy, postupy a hlavní směry v oblasti zabezpečení kvality je rozdělen do 3 částí. První část udává evropské standardy pro zabezpečení vnitřní kvality v rámci vysokoškolských institucí, druhou část tvoří evropské standardy pro zabezpečení vnější kvality vysokoškolského vzdělávání a poslední nese název evropské standardy pro agentury zabezpečující vnější kvalitu. Ve spojení s těmito standardy dochází ke snaze o vytvoření Evropského registru agentur pro zabezpečení kvality, zkráceně nazývaného *Evropský registr kvality* (European Quality Assurance Register – EQAR). Příprava na jeho ustanovení začala v říjnu 2008, 5.prosince 2008 pak byly zapojeny 3 agentury do tohoto registru. Jedná se o neziskovou organizaci jejíž sídlem se stal Brusel.¹⁰

Oba přijaté dokumenty spolu s Lisabonskou úmluvou o uznávání tak na evropské úrovni vymezují základní charakteristiky Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání v roce 2010, ale i v dalších letech. Na závěr je třeba dodat, že i při Bergenské konferenci došlo k dalšímu rozšiřování Boloňského procesu. Nově se zapojuje Arménie, Ázerbájdžán, Gruzie, Moldávie a Ukrajina a zvyšuje se tak počet účastnických zemí v Boloňském procesu na 45.

1.7 Londýnská konference

Předposlední konference proběhla ve dnech 17.-18.května 2007 v Londýně. Kromě zástupců z jednotlivých zemí Boloňského procesu se konference zúčastnily i

⁹ ZDROJ: *Evropský rámec kvalifikací* [online]. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008 [cit. 2008-20-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.nuov.cz/evropsky-ramec-kvalifikaci>>.

¹⁰ ZDROJ: *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area* [online]. Helsinky: ENQA, 2000 [cit. 2008-20-09]. Dostupný z WWW: <[http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20\(2\).pdf](http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20(2).pdf)>.

delegace Evropské komise, Rady Evropy, UNESCO, Evropské asociace univerzit (EUA), Evropské sítě agentur zabezpečujících kvalitu (ENQA), Evropské asociace škol vyššího studia (EURASHE), Evropských svazů studentů (ESIB), Svazu evropských zaměstnavatelů (UNICE/ Business Europe) a Asociace evropských odborů (Education International). Právě tyto organizace se podílejí na realizaci procesu a jsou rovněž jejími důležitými členy. Mezi účastnické země se nově přidává i Černá Hora.

Londýnské komuniké na rozdíl od předchozích detailněji rozpracovává jednotlivé oblasti. Na základě zprávy, tzv. inventury (stocktaking report), kterou si ministři vyžádali po konferenci v Bergenu, bylo prokázáno, že evropské země dosáhly za posledních 8 let významného pokroku ve vytváření společného Evropského prostoru vysokého školství. Na druhou stranu však tato zpráva a další důležité analýzy (např. Trendy V a Bologna očima studentů) ukázaly, že existuje stále řada problémů, které je třeba společně vyřešit, aby došlo k úspěšné implementaci cílů Boloňského procesu. Jedná se například o otázky sociální spravedlivosti, o oblast prostupnosti systémů, uznávání předchozího vzdělávání či ustanovení transparentních národních rámců kvalifikací. Hlavní evropské reformy v rámci procesu se i nadále soustředí na zakořenění třístupňového studia, zabezpečení kvality a uznávání vzdělávání (kvalifikací a částí studia). Hlavními prioritami zůstává mobilita a sociální rozměr procesu. V rámci těchto priorit by se vlády měly jednoznačně zavázat k odstranění bariér mobility, které vyplývají z vízové a imigrační politiky, a dále nerovností v přístupu ke studiu i během studia, kdy studenti musí být schopni ukončit studium, aniž by byli znevýhodněni svojí sociální či ekonomickou situací. V obou oblastech (mobilita, sociální rozměr procesu) budou země předkládat zprávy o tom, co bylo podniknuto, aby byly jednotlivé překážky odstraněny.

Slovenský komisař pro výchovu, vzdělávání, kulturu a mládež Ján Figel' na konferenci zdůraznil, že je třeba, aby šly reformy vysokého školství neustále dále. Zejména je nezbytná modernizace systémů vysokého školství, dále pak příprava kvalitní strategie celoživotního vzdělávání a s tím spojený rámec kvalifikací. Dalšími důležitými tématy, která byla projednávána na Londýnském summitu, byla zaměstnatelnost absolventů, přičemž byla zdůrazněna spolupráce vysokých škol a odběratelské sféry a zlepšení podmínek studentů a absolventů doktorských programů. Vzhledem k rozšiřujícímu se procesu se diskuze dostávají i za „hranice“ Evropy. Evropa se nechce stát „uzavřenou společností“ a tak je v Londýně přijata *Strategie pro spolupráci*

a vztahy se zeměmi mimoevropskými, jež obsahuje mnoho konkrétních myšlenek, doporučení a návrhů pro vzájemná partnerství a spolupráci.¹¹

Klíčovým pozitivem celé konference je shoda na tom, že Boloňský proces musí pokračovat i po roce 2010. Důležitá pro další vývoj a strategie do budoucna bude zpráva hodnotící dosavadní vývoj, která bude předložena na následující konferenci v Lovani a Louvain-la-Neuve, která se konala 28.-29.4.2009. Vzhledem k tomu, že tato konference proběhla v době dokončování této práce, nebudou závěry ministerského setkání blíže rozebrány.

¹¹ ZDROJ: *Text Londýnského komuniké* [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2008-30-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/?id=KomunikeLondon>>.

2. Hlavní priority Boloňského procesu

Berlínské komuniké vytyčilo 3 základní priority Boloňského procesu - vytvoření strukturovaných studijních programů, zajištění uznávání diplomů a kvalifikací a zabezpečení kvality vzdělávání - které si podrobně rozebereme v následující kapitole. K nim byly postupem času přidávány další principy, z nichž je zásadní podpora mobility studentů a učitelů, kterou se budeme zabývat v závěrečné podkapitole.

2.1 Strukturované studijní programy

Základním pilířem procesu bylo od počátku zavedení dvou, respektive třístupňových studijních programů ve všech zemích Boloňského procesu. Nejprve byl v Boloni v r.1999 odsouhlasen systém skládající se z 2 cyklů – pregraduálního a graduálního. Na konferenci v Berlíně v r.2003 pak byl tento systém rozšířen o 3. cyklus – doktorát. Od roku 2005 tedy dochází k zavádění třístupňových studijních programů (bakalářský, magisterský, doktorský), přičemž:

- první cyklus bude trvat nejméně 3 roky a bude zakončen získáním bakalářského titulu (Licenciatura)
- druhý cyklus bude trvat 2 roky a bude zakončen získáním magisterského titulu (Mestrado)
- třetí cyklus bude trvat 3 roky a bude zakončen získáním doktorského titulu (Doutoramento)

Tato třístupňová struktura je zavedena nebo se zavádí téměř všude. Ve většině zemí Boloňského procesu se realizuje postupně a všeobecně. Účelem je vytvoření prostupných systémů, které umožní studentům navázat na předchozí studium na kterékoliv univerzitě zemí Boloňského procesu.¹²

¹² ZDROJ: *Stránky Boloňského procesu* [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2008-30-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz>>.

2.2 Uznávání diplomů a kvalifikací

V rámci otázky uznávání kvalifikací je důležitým bodem snaha o vytvoření *Evropského rámce kvalifikací* (EQF). Poprvé byl navržen v roce 2004 a to ve *společné hodnotící zprávě Rady EU a Evropské komise o realizaci pracovního programu vzdělávání a odborného vzdělávání 2010*. Jeho vznik pak oficiálně navrhla Komise v září roku 2006 a k jeho schválení ministry vzdělávání došlo o dva roky později, 14. února 2008. Členské státy byly vyzvány k postupnému přizpůsobování svých národních kvalifikačních systémů Evropskému rámci kvalifikací, k čemuž by mělo dojít do roku 2010. Od roku 2012 by pak měl každý kvalifikační stupeň získaný na území EU obsahovat odkaz na některou z osmi referenčních úrovní EQF. Tyto referenční úrovně odpovídají všem stupňům dosaženého vzdělání a popisují, co dotyčný zná, čemu rozumí a jaké činnosti je schopen vykonávat bez ohledu na to, v jakém systému tuto kvalifikaci získal. Jinak řečeno se v rámci referenčních úrovní rozlišují tři druhy výsledků učení: znalosti, dovednosti a širší kompetence neboli osobní a profesní výsledky.

Hlavními cíly EQF je podpora mobility pracovní síly a zpřístupnění celoživotního vzdělávání širší veřejnosti. Lidé se díky EQF nebudou muset bát toho, že by jim jejich kvalifikaci získanou v domovském státě neuznali v jiné členské zemi Evropské Unie. Dále EQF pomůže zaměstnavatelům i zaměstnancům lépe se orientovat, srovnávat a porozumět získaným kvalifikacím. Tento systém pokrývá vzdělávání všeobecné, odborné, vyšší, vzdělávání dospělých a všechny další typy vzdělávání. Jeho význam shrnul komisař Ján Figel následovně: *„Lidé v Evropě příliš často čelí překážkám, když se chtějí přestěhovat z jednoho státu do druhého za prací nebo vzděláním. Někdy dokonce čelí překážkám, když chtějí přejít z jedné sekce vzdělávacího systému státu do druhé, např. z odborného vzdělávání do vyššího.... Iniciativa EQF již povzbudila ve členských státech rozvoj národních kvalifikačních rámců. Během několika příštích let bude EQF podporovat celoživotní vzdělávání, například zjednodušením získání respektu pro vzdělávání, kterého lidé již dosáhli.“*¹³

V rámci uznávání je nutno rozlišovat mezi dvěma základními pojmy - *uznáváním odborné kvalifikace* (tedy způsobilosti k výkonu profese) a *uznáváním odborného vzdělání* (neboli uznáváním diplomů). Uznávání odborných kvalifikací se zaměřuje na posouzení schopností a znalostí určité osoby. Tyto znalosti a schopnosti mohou být doloženy buď formální kvalifikací nebo dokladem o faktickém výkonu dané činnosti či

¹³ z projevu na konferenci v Lisabonu probíhající ve dnech 26.-27.11.2007

jiným dokladem. V případě uznávání odborných kvalifikací pak dochází k rozhodnutí o tom, zda má ona dotyčná osoba dostatečné znalosti a schopnosti k výkonu toho konkrétního povolání či činnosti. Naproti tomu uznávání dosaženého vzdělání, tedy akademické uznávání, se týká uznávání diplomů, kvalifikací nebo částí studijních programů jinou vzdělávací institucí, než je ta, která ten určitý kvalifikační dokument vydala. Toto uznání je obvykle potřeba k přijetí na další studium na jiné instituci. Při procesu uznávání dochází k detailnímu porovnávání studijních plánů, aby pak mohlo být rozhodnuto o tom, zda je vzdělání, získané v zahraničí, rovnocenné tomu, které poskytuje domovský stát.¹⁴

Problematika uznávání kvalifikací souvisí s implementací *Lisabonské úmluvy o uznávání kvalifikací* do legislativy jednotlivých států a dodržování jejích principů. Tato úmluva byla vypracována Radou Evropy a UNESCem a byla přijata v Lisabonu na konferenci, která probíhala ve dnech 8. – 11. dubna 1997. Od té doby ji většina evropských zemí ratifikovala. Mezi základní body této úmluvy patří:

- právo využít uznání kvalifikace v jiné než domovské zemi
- zákaz diskriminace v této oblasti založené na základě pohlaví, rasy, barvy, případného hendikepu, jazyku, vyznání, politických názorů nebo národního, etnického či sociálního původu kandidáta
- každá země musí znát dané kvalifikace
- uznání kvalifikace pak slouží k přístupu k dalšímu stupni vzdělání či na trh práce
- každá země má povinnost podávat informace o svých institucích a studijních programech a zřídit národní informační centrum, které by podávalo rady týkající se uznávání kvalifikací studentům, titulovaným, zaměstnavatelům, vysokým školám a všem zainteresovaným osobám
- každá země by měla podporovat své instituce vysokoškolského vzdělávání ve vydávání dodatku k diplomu, aby tak usnadnily uznávání kvalifikací.¹⁵

2.3 Zabezpečení kvality studia

Poslední ze tří hlavních priorit Boloňského procesu je snaha o zabezpečení kvality studia ve všech účastnických zemí. V rámci vysokoškolského vzdělávání se termín

¹⁴ ZDROJ: *Evropský kvalifikační rámec a Národní soustava kvalifikací ČR*, [online]. Praha, EurActiv.cz, 2004 [cit. 2008-10-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/vzdelavani0/link-dossier/evropsky-kvalifikacni-ramec-a-narodni-soustava-kvalifikaci-cr>>

¹⁵ ZDROJ: *Text Lisabonské úmluvy* [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2008-10-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/?id=LisbonConvention>>.

zabezpečení kvality vztahuje na všechny politiky, probíhající revize a aktivity mající za cíl zaručit, že se instituce seznámí s předepsanými standardy studia, vzdělávání a infrastruktury a budou je prosazovat. V tomto ohledu zabezpečení kvality zejména opatřuje institucím a investorům ve vysokoškolském vzdělávání záruku, že kvality je dosahováno. Další jeho funkcí je rozšiřování a zlepšování vysokoškolských systémů, institucí a programů.

Myšlenka podpory evropské spolupráce v rámci zabezpečení kvality vysokoškolského vzdělávání byla zakotvena již v Boloňské deklaraci, nicméně reálnější podobu dostala až v roce 2005, kdy ministři přijali dokument *Evropské standardy a postupy v zabezpečení kvality vysokoškolského vzdělávání*. Dalším krokem bylo rozhodnutí ministrů na konferenci v Londýně v roce 2007 o zavedení *Evropského registru kvality*. Ten byl zřízen 4. března 2008 jako první právní jednotka, která vzešla z Boloňského procesu. (viz.kapitola 1.6)

Aby došlo k zabezpečení kvality v evropském měřítku bylo zapotřebí, aby byly jednotlivé národní systémy zabezpečení kvality vzájemně uznány. K tomu vedlo 5 kroků:

- zavedení systému vnitřního hodnocení kvality ve všech vysokých školách
- uznávání společného souboru standardů, procedur a metodologií
- zavedení zmíněného Evropského registru agentur kvality a akreditací
- svoboda univerzit ve výběru agentur
- kompetence členské země v přijetí hodnocení a návrhu opatření¹⁶

Obecně Boloňský proces zastává názor, že prvotní zodpovědnost za kvalitu leží vždy na univerzitě a odtud by měly vést veškeré reformy.

2.4 Podpora mobility

Při vytváření Evropského vysokoškolského prostoru je nezbytnou součástí zjednodušení mobility studentů a učitelů. K podpoře této mobility zavedl Boloňský proces princip, který udává signatářským zemím povinnost postupné implementace *kreditního systému ECTS* (European Credit Transfer System). Tento systém vznikl v roce 1989 pro potřeby programu Socrates/Erasmus v rámci mobility studentů s cílem

¹⁶ ZDROJ: *UK position on quality assurance* [online]. London: Europe Unit, 2004 [cit. 2008-10-10].

Dostupný z WWW:

<http://www.europeunit.ac.uk/sites/europe_unit2/bologna_process/uk_policy_positions/uk_position_on_quality_assurance.cfm>

zjednodušit uznávání studia na zahraniční vysoké škole pomocí přenositelnosti kreditů. Měl se stát nástrojem lepší průhlednosti a porovnatelnosti a usnadnit tak přenos kreditů a známek získaných na partnerské instituci. Byl zaveden na více než tisíce vysokých škol v rámci 30 evropských zemí. Tento systém je posléze zařazen do Boloňské deklarace jakožto základním kámen pro vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání. Dnes je zakotven v legislativě téměř ve všech zemích Boloňského procesu.¹⁷

ECTS systém popisuje kvalifikace v pojmech jako jsou učební cíle a jim přiřazená studijní zátěž. Je třeba si tyto pojmy blíže upřesnit, abychom pochopili funkci ECTS. Zmíněné *učební cíle* tvoří soubor kompetencí, které vyjadřují, co má student znát, čemu má rozumět a co by měl být schopen provádět po ukončení toho určitého učebního procesu. Mohou se vztahovat nejen ke studijní etapě jako k celku, ale také k jeho částem, jako je např. předmět či modul. Tyto učební cíle jsou stanoveny učiteli a po jejich splnění dojde k udělení kreditů. Správná formulace učebních cílů je velmi důležitá, proto je potřebná výměna zkušeností při jejich tvorbě mezi jednotlivými univerzitami. Druhý pojem, *studijní zátěž*, vyjadřuje čas, který student průměrně potřebuje k úspěšnému absolvování všech částí plánovaného studia, jako jsou návštěvy přednášek a seminářů, samostudium, přípravy projektů, zkoušek atd. Studijní zátěž je vyjádřena v kreditech a na jeden akademický rok jich přiřazuje 60 pro jednotlivé učební cíle. V současnosti se hodnota studijní zátěže pohybuje od 1200 do 1500 hodin ročně. Jeden kredit pak odpovídá 25 pracovním hodinám. Kredity uděluje vždy ta univerzita, která přezkoušela studenta z dosažení učebních cílů.¹⁸

K správné implementaci ECTS je potřeba podpora tzv. „*klíčových dokumentů ECTS*“, kterými jsou: *katalog předmětů* (Course Catalogue), *dohoda o studiu* (Learning agreement) a *výpis známek* (Transcript of Records). Katalog předmětů dané instituce obsahuje podstatné informace o univerzitě, oborech, předmětech a způsobu výuky a zkoušek a další praktické informace pro zahraniční studenty. Slouží tak jako velmi užitečný přehled pro domácí i cizí studenty, kteří se na instituci chystají přihlásit.

Studijní smlouva je uzavírána mezi školou a studentem a má studentu garantovat studium předmětů, které uvede ve smlouvě a tím se tak předejde případným konfliktům.

¹⁷ ZDROJ: *European Credit Transfer* [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2008-30-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/?id=ECTS>>.

¹⁸ ZDROJ: *Education and training: European Credit Transfer and Accumulation System* [online]. Brusel: Evropská komise. [cit. 2008-30-09]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc48_en.htm>.

Poslední zmíněný dokument, výpis známek, obsahuje výsledky dosažené studentem při studiu na zahraniční univerzitě. V dnešní době je ještě často nazýván indexem. Tento výpis vydává hostující univerzita na konci studijního pobytu.¹⁹

Dalším velmi důležitým dokumentem, který je vydáván ve spojitosti s ECTS, je *dodatek k diplomu* (Diploma Supplement). Státy Boloňského procesu se dohodly na povinném bezplatném vydávání tohoto dokumentu od roku 2005. Dodatek k diplomu je vydáván dvoujazyčně a obsahuje údaje o absolvovaném studijním programu, dále výpis všech vykonaných zkoušek a dosažené hodnocení. Vznikl na základě Lisabonské úmluvy o uznávání vysokoškolských kvalifikací z roku 1997. Formát a strukturu dodatku navrhla společná pracovní skupina složená ze zástupců Rady Evropy, Evropské komise a UNESCO/CEPES v roce 1998. Jeho účelem je poskytnutí odpovídajících nezávislých údajů, pomocí nichž dojde ke zlepšení mezinárodní průhlednosti a spravedlivého uznávání kvalifikací (diplomů, titulů, osvědčení atd.). Dodatek je připojen ke kvalifikaci, kterou student obdržel po úspěšném uskutečnění studií. Skládá se z 8 částí:

- Informace o totožnosti držitele kvalifikace
- Informace o druhu kvalifikace
- Informace o úrovni kvalifikace
- Informace o obsahu a dosažených výsledcích
- Informace o funkci kvalifikace
- Doplnkové informace
- Potvrzení dodatku
- Informace o národním vysokoškolském systému²⁰

Tento dokument tak celkově podporuje a usnadňuje mobilitu občanů a přispívá k snazšímu uznávání zahraničních kvalifikací vysokými školami. Automaticky se již vydává téměř ve všech zemích Boloňského Procesu alespoň v jednom široce používaném evropském jazyce, nicméně zatím nebyl ve všech institucích či studijních programech všeobecně přijat.

¹⁹ ZDROJ: Hijden, P. *Klíčové vlastnosti ECTS* [online]. 2.-3.10.2007. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/files/K080415HonzikECTS.pdf>>

²⁰ ZDROJ: *Education and training: The Diploma Supplement* [online]. Brusel: Evropská komise, poslední aktualizace 2006-03-05 [cit. 2008-30-09]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/policies/rec_qual/recognition/diploma_en.html>.

Dalším počinem Boloňského procesu v rámci mobility studentů je zavádění společných programů, tzv. *joint degrees*. Tyto programy jsou realizovány společně několika evropskými vysokými školami, které poskytují obsahově související studijní program, v rámci něhož má student možnost část studia absolvovat na domovské univerzitě a část na univerzitě partnerské a získat tak společný diplom a titul. Tento záměr byl podpořen na konferenci v Berlíně, jak uvádí citace z Berlínského komuniké ze dne 19.9.2003:

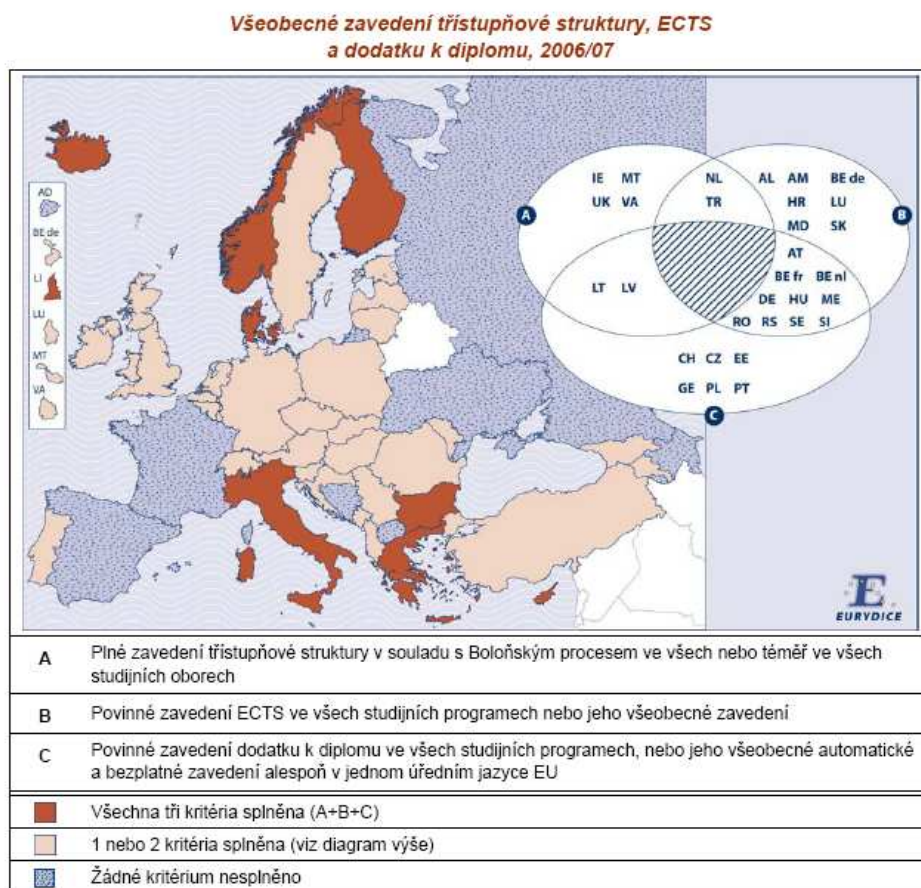
*"Ministři konstatují, že v souladu s výzvou z Prahy vznikají nové moduly, kurzy a studijní plány s evropským obsahem, evropskou orientací či organizací. Ministři si všímají iniciativ vysokých škol v různých evropských zemích, které se snaží spojit své akademické zdroje a kulturní tradice, aby mohly prosazovat rozvoj integrovaných studijních programů a společných titulů na první, druhé i třetí úrovni. V rámci programů vedoucích ke společnému titulu zdůrazňují navíc potřebu zajištění podstatné doby studia v zahraničí, stejně jako řádné jazykové pestrosti a studia jazyků, aby tak studenti mohli plně využít potenciálu evropské identity, občanství a zaměstnatelnosti. Ministři se dohodli, že se na národních úrovních postarají o odstranění právních překážek při zřizování i uznávání společných akademických titulů a budou aktivně podporovat rozvoj dostatečného zajištění kvality integrovaných studijních plánů směřujících ke společným titulům."*²¹

Na podstatu joint degrees poté navazuje program Evropské komise nazvaný *Erasmus Mundus*, který je založen na společných magisterských programech.

²¹ ZDROJ: *Text Berlínského komuniké* [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2008-12-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/?id=KomunikeBerlin>>.

2.5 Zavádění základních principů v zemích Boloňského procesu

Pro shrnutí této kapitoly si na následující mapě přiblížíme stav zavádění některých principů procesu v signatářských zemích.

Můžeme názorně vidět stupeň zavádění jednotlivých bodů (tříступňové struktury studia, ECTS a dodatku k diplomu) v zemích Boloňského procesu k roku 2007. Ty jsou rozděleny do tří kategorií:

- 1) země, které splnily všechna tři kritéria
- 2) země, které splnily 1 nebo 2 kritéria
- 3) země, které zatím nesplnily žádné z kritérií

Do první kategorie patří Bulharsko, Černá Hora, Dánsko, Finsko, Island, Itálie, Kypr, Malta, Vatikán, Norsko a Řecko. Do druhé kategorie spadá Albánie, Arménie, Belgie, Česká republika, Estonsko, Gruzie, Chorvatsko, Irsko, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Moldavsko, Německo, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Srbsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, Velká Británie. Do třetí kategorie, tedy do zemí, které celkově nepřijaly zatím žádné

kritérium, patří Andorra, Bosna a Hercegovina, Francie, Lichtenštejnsko, Makedonie, Španělsko a Rusko.²²

²² ZDROJ: *Tisková zpráva Eurydice: Zaostřeno na strukturu vysokého školství v Evropě - vývoj v jednotlivých zemích v rámci Boloňského procesu* [online]. Brusel:Eurydice, 2006/2007 [cit. 2008-10-10]. Dostupný z WWW: <<http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/commonpressdos/PR086CS.pdf>>

3. Struktura Boloňského procesu

Následující kapitola popisuje organizační strukturu Boloňského procesu, přibližuje roli jednotlivých členů, způsob jejich spolupráce a podílení se na rozhodovacím procesu.

3.1 Složení Boloňského procesu

Jádrem Boloňského procesu je **řídící skupina**, tzv. **Bologna follow-up group** (BFUG), do níž spadají stálí členové, tedy účastnické země, 1 pomocný člen – Evropská komise – a konzultativní členové.

K roku 2008 zahrnuje proces 46 evropských zemí. U zrodu, tedy při podepsání Boloňské deklarace, stálo 29 zemí: *Belgie, Bulharsko, Česká Republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Island, Itálie, Litva, Lichtenštejnsko, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švýcarsko a Spojené Království*. Na první konferenci ministrů v Praze v roce 2001 jsou přijaty další 3 země: *Chorvatsko, Kypr a Turecko*, počet se tedy zvyšuje na 32. O dva roky později na Berlínské konferenci přistupuje k Boloňskému procesu 7 zemí: *Albánie, Andorra, Bosna a Hercegovina, Makedonie, Rusko, Srbsko a Svatý Stolec*. V roce 2005 je v Bergenu přijata *Arménie, Ázerbájdžán, Gruzie, Moldávie a Ukrajina* a prozatím posledním členem se při Londýnské konferenci stala *Černá Hora* a doplnila tak počet členů na 46.²³

Jak jsme již zmínili funkci pomocného člena (additional member) má **Evropská komise**. Poprvé se o ní v rámci Boloňského procesu zmiňuje Pražské komuniké: *„Ministři ... vzali na vědomí konstruktivní pomoc Evropské komise.“* Komise tento proces velmi podporuje prostřednictvím mnoha svých politik a programů a snaží se pomáhat členským státům Unie v jejich snaze o modernizaci národních vzdělávacích systémů v rámci **Lisabonské strategie růstu a zaměstnanosti**. Je také třeba zdůraznit, že Boloňský proces je v jádru založen na aktivitách Unie, konkrétně na programu Erasmus. Dále pak v rámci programu Tempus EU pomáhá v reformě vysokého školství i v sousedních státech a snaží se o prohloubení spolupráce s ostatními kontinenty na

²³ ZDROJ: *Oficiální stránky Boloňského procesu* [online]. Brusel, 2007 [cit. 2008-15-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/pcao/>>

základě mnohých bilaterálních či multilaterálních projektů jako je např. Asia-Link či EU-USA/Kanada. Nakonec pak v rámci programu Erasmus Mundus mohou do Evropy přicestovat za studiem mladí lidé z celého světa.²⁴

3.2 Konzultativní organizace

Nedílnou součástí Boloňského procesu jsou různé organizace, které plní konzultační funkci. Patří sem: Rada Evropy, UNESCO-CEPES, EUA, EURASHE, ESU, ENQA, Education International Pan-European Structure a BUSINESSEUROPE. Nejprve se zaměříme na funkci **Rady Evropy** v Boloňském procesu. Rada Evropy je mezinárodní organizace založená 5. května 1949 deseti evropskými státy, jejímž hlavním cílem je ochrana lidských práv evropských občanů. V oblasti vzdělávání má dva řídicí výbory: *Řídicí výbor pro vzdělávání* (CD-ED) a *Řídicí výbor pro vysoké školství a vědu* (CDES). V rámci tohoto sektoru se účastní na vytváření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání, tedy na Boloňském procesu. Rada Evropy vypracovala vlastní strategii, která má přispět k jeho naplňování. Podporuje rozvoj vyššího vzdělávání a výzkumu v Evropě na základě společných demokratických principů a hodnot dědictví evropských univerzit. K hlavním oblastem, ve kterých se Rada Evropy angažuje, patří uznávání kvalifikací v Evropě, reforma vyššího vzdělávání v jihovýchodní Evropě a v zemích bývalého Sovětského svazu, zlepšení přístupu k vyššímu školství v Evropě a zachování autonomie a dědictví evropských univerzit. Jakožto člen Boloňského procesu se samozřejmě účastní všech oficiálních seminářů a aktivně se podílí na jeho správě a politice. Zabývá se problematikou veřejné odpovědnosti za vysokoškolské vzdělávání a výzkum, jeho kontrolou, sociální dimenzí, hodnotami a funkcí vysokoškolského vzdělávání a výzkumu v moderních složitých společnostech.²⁵

Dalším konzultativním členem Boloňského procesu je **Asociace evropských univerzit EUA** (European University Association), jejímž hlavním úkolem je zajistit úplné zapojení univerzit do procesu a dohlédnout na to, aby záležitosti evropských univerzit byly chápány a brány v úvahu při rozvoji procesu. K příležitostem ministerských konferencí, které se konají každé dva roky, EUA poskytuje informace a analýzy vývoje

²⁴ ZDROJ: *Education and training* [online]. Brusel: Evropská komise, poslední aktualizace 2009-05-05 [cit. 2008-15-10]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/index_en.htm>.

²⁵ ZDROJ: *Oficiální stránky Boloňského procesu* [online]. Brusel, 2007 [cit. 2008-15-10]. Dostupný z WWW: <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/pcao/Council_of_Europe.htm>

vysokoškolského vzdělávání v Evropě, na jejichž základě staví ministři klíčové diskuze. Dále předkládá deklaraci, která nastiňuje hlavní priority a postoje vysokoškolských institucí. Jedná se o *Deklaraci ze Salamanky* (2001), z *Grazu* (2003), z *Glasgow* (2005) a z *Lisabonu* (2007). Všechny měly zásadní vliv na realizaci ministerských komuniké, které popisují, jak Evropa postupuje v boloňských reformách. EUA věří, že plná podpora evropských vysokoškolských institucí je nezbytná pro dosažení cílů Boloňského procesu. Proto EUA podporuje aktivity, které by umožnily jejím členům obrátit se na Boloňské cíle a najít tak nejlepší metodu pro jejich realizaci. Mezi tyto aktivity patří:

- Poskytování průzkumů a zpráv o implementaci Boloňského procesu, zahrnující i vývojové zprávy (tzv. Trends reports)
- Rozvoj projektu na podporu doktorských programů jakožto třetího cyklu v Boloňském procesu
- Poskytnutí evaluačního programu IEP (Institutional Evaluation Programme) a projektu QCP (Quality Culture Project), které pomáhají univerzitám při rozvoji zabezpečení kvality v jejich institucích
- Řízení projektu Joint Masters, v kterém univerzity spolupracují a vyměňují si své poznatky z oblasti magisterských programů
- Podpora a monitoring ECTS a Diploma Supplement na evropských vysokoškolských institucích
- Podpora integrace univerzit z jihovýchodní Evropy a nově příchozích států do Boloňského procesu
- Řízení informačního projektu o vysokoškolských reformách, který podporuje instituce v zavádění reforem pomocí šíření materiálu a poskytování školení

EUA navíc vydává tzv. *Bologna Handbook*, což je prakticky orientovaná příručka určená k podpoře zavádění a implementaci všech aspektů Boloňského procesu. EUA dále úzce spolupracuje s organizacemi ENQA, EURASHE a ESU v zajišťování plné studentské účasti na aktivitách a podpoře spolupráce mezi institucemi a studenty při vytváření Evropského vysokoškolského prostoru.²⁶

EURASHE (European Association of Institutions in Higher Education) je dalším poradním členem Boloňského procesu. Tato mezinárodní organizace se sídlem v Bruselu založená v roce 1990 v řeckém městě Patras má za cíl podporovat zájem o vyšší

²⁶ ZDROJ: *EUA involvement in the Bologna process* [online]. Brusel: EUA, 2001 [cit. 2008-23-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.eua.be/bologna-universities-reform/>>

vzdělání v evropských státech a vyzdvihnout jeho důležitost. Přispívá k vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání a výzkumu (EHERA), podporuje mezistátní spolupráci, poskytuje platformu pro své členy k obdržení a výměně informací, postojů atd. týkajících se budoucnosti rozvoje vysokoškolského vzdělávání, zajišťuje spolupráci mezi členy EURASHE a EHERA a vytváří úzká spojení s ostatními organizacemi, které mají stejné cíle. Technicky a odborně pomáhá členským institucím v oblasti řízení vzdělávacího procesu a v oblasti výzkumných projektů. EURASHE navíc podporuje globální dimenzi Boloňského procesu vytvářením vztahů se zeměmi mimo Evropu, např. s Kanadou, Kazachstánem a Sýrií.²⁷

Evropský svaz studentů (ESU/ESIB) zastupuje přes 10 milionů studentů z 38 zemí a hájí jejich vzdělávací, sociální, ekonomické a kulturní zájmy. V rámci Boloňského procesu má ESU zvláštní výbor *The Bologna Process Committee* (BPC), který se zabývá vším okolo Boloňského procesu včetně jeho implementace na národní i místní úrovni. To zahrnuje:

- rozvoj politiky ESU na základě diskutovaných záležitostí v rámci procesu
- shromažďování informací ohledně implementace Boloňských priorit v Evropě
- poskytování aktuálních informací o Boloňském procesu svým členům
- poskytování školení svým členům i jiným zainteresovaným organizacím

Obecně tak ESU vítá prohlubování spolupráce ve vysokoškolském vzdělávání v Evropě a podporuje myšlenku vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání. Zároveň však tato organizace varuje před dvojí stranou Boloňského procesu. Na jedné straně vede k zvýšení kvality a průhlednosti vzdělávání, nicméně na straně druhé může podporovat privatizační agendu a tzv. brain drain neboli odliv mozků, což jsou trendy, s nimiž ESU silně nesouhlasí.²⁸

Evropská síť pro zajišťování kvality ve vysokoškolském vzdělávání (ENQA), další poradenská organizace, byla založena v roce 2000 na podporu evropské spolupráce v zmíněné oblasti. V roce 2004 byl její původní název pozměněn, místo slova síť (network) je dnes užíváno pojmu asociace, nicméně zkratka zůstává stejná. Myšlenka této asociace pochází z evropského pilotního projektu pro hodnocení kvality vysokoškolského vzdělávání z let 1994-1995, který manifestoval hodnotu sdílení a rozvoje zkušeností v oblasti zajišťování kvality. Tato myšlenka byla následně

²⁷ ZDROJ: *Oficiální stránky EURASHE* [online]. Brusel: EURASHE, 1990 [cit. 2008-25-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.eurashe.eu/RunScript.asp?p=ASP/Pg0.asp>>

²⁸ ZDROJ: *Oficiální stránky ESU* [online]. Brusel: European Student's Union, 1982 [cit. 2008-25-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.esu-online.org/>>

popohnána doporučením Rady (98/561/EC z 24 září 1998) o evropské spolupráci v zajišťování kvality ve vysokoškolském vzdělávání a v roce 1999 Boloňskou deklarací. Evropská komise financovala skrze grantovou podporu její aktivity od samého počátku. Hlavními cíly organizace ENQA je podpora a rozvoj výměny informací a zkušeností v zajišťování kvality, plnění požadavků na expertizy a rady od evropských ministerstev pro vzdělávání, veřejných úřadů a ostatních účastníků EHEA a usnadňování aktivit v rámci zabezpečení kvality v oblasti nadnárodního vysokoškolského vzdělávání a e-learningu. Funguje rovněž jako politické fórum, které rozvíjí a navrhuje standardy, postupy a pravidla pro zajišťování kvality.²⁹

Education International Pan-European Structure (EI) je tvořena 100 národními organizacemi, které dohromady představují přes 3 miliony univerzitních a výzkumných pracovníků ve vysokoškolském vzdělávání a výzkumném sektoru a je zastoupeno v 36 z 46 zemí Boloňského procesu. EI usiluje o důraznou ochranu akademické svobody a práv na duševní vlastnictví a podporuje zlepšování pracovních podmínek spojených s právem všech pracovníků v sektoru vzdělávání na společné vyjednávání. EI podporuje Boloňský proces, který pro něj představuje prostředek pro ochranu a povznesení vysokoškolského vzdělávání a výzkumu v Evropě, zvýšení jeho průhlednosti a podporu mobility. Dále vítá důraz kladený na kvalitu s názorem, že bude potřeba větší veřejné investice do systému a jeho zaměstnanců, aby byla zaručena lepší a trvalá kvalita. EI je konzultativním členem Boloňského procesu od roku 2005 a od té doby pravidelně přispívá k jeho podpoře. Zapojila se například do kampaně „Let’s go!“ propagující mobilitu studentů a profesorů společně s ESU, spolupracuje s organizacemi OECD a UNESCO v oblasti zabezpečování kvality a každé tři roky vydává důležité zprávy a doporučení expertnímu výboru UNESCa.³⁰

Posledním konzultativním členem Boloňského procesu, s kterým se v krátkosti seznámíme, je **BUSINESSEUROPE**, dříve vystupující pod názvem **UNICE**. Jedná se o sdružení evropských průmyslových a zaměstnavatelských svazů neboli konfederaci evropského podnikání. Zastupuje okolo dvaceti milionů podniků v Evropě a je tak největším a nejsilnějším podnikatelským lobby vůči evropským institucím a organizacím. Je označováno za lídra zaměstnavatelů v evropském sociálním dialogu. Vzniklo v roce 1958 v rámci vytváření volné zóny obchodu v Evropské Unii. V rámci

²⁹ ZDROJ: *Oficiální stránky Boloňského procesu* [online]. Brusel, 2007 [cit. 2008-17-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/pcao/ENQA.htm>>

³⁰ ZDROJ: *Oficiální stránky Boloňského procesu* [online]. Brusel, 2007 [cit. 2008-17-10]. Dostupný z WWW: <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/pcao/Education_International.htm>

Boloňského procesu tato organizace považuje za klíčové zvyšování zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol, aby došlo ke zlepšení fungování evropského pracovního trhu. Ten potřebuje zaměstnance, kteří jsou přizpůsobiví, schopni řešit problémy a pracovat v týmu. Proto by podle BUSINESSSEUROPE měla být klíčovou úlohou univerzit a ostatních vysokoškolských institucí právě otázka zaměstnatelnosti jejich absolventů. V rámci Boloňského procesu vydala v roce 2004 tato organizace tzv. *position paper*, dokument, v němž vyjadřuje své postoje, návrhy, cíle atd. související s procesem a její účasti v něm.³¹

3.3 Spolupráce řídicí skupiny, rady a sekretariátu Boloňského procesu

Na počátku nebyla položena žádná pravidla pro pokračování Boloňské deklarace z roku 1999. Ministři pouze souhlasili s tím, že se opět sejdou za dva roky. Když k tomu došlo v roce 2001 v Praze, potvrdili potřebu nějaké struktury, která by se od té doby zakládala na *řídicí skupině* zodpovědné za pokračující rozvoj procesu a dále pak na *přípravné skupině* zodpovědné za plánování nadcházejících ministerských konferencí.

Řídicí skupina byla vytvořena ze zástupců všech účastnících se zemí na Boloňském procesu a Evropské Komise a byla vedena státem, který právě vykonával předsednictví EU. Přípravná skupina byla naproti tomu menším shromážděním, jemuž předsedal zástupce hostitelské země příštího ministerského summitu. Evropská rada, EUA, EURASHE a ESIB se účastnili jako pozorovatelé obou skupin.

Během svých posledních schůzí před Berlínem řídicí skupina projednávala budoucí řízení Boloňského procesu. Proces se vyvinul v řadu složitých aktivit založených na společné politické vůli ministrů mající za cíl upevnění mezinárodní spolupráce mezi všemi členskými zeměmi a partnery. Nezbytné spojení mezi národní implementací a mezinárodní spoluprací by mělo být zaručeno zapojením všech členů, kteří by měli možnost aktivní účasti. Náročný a komplexní program po summitu v Berlíně vyžadoval dobře fungující administrativu a pracovní strukturu. Konečný výsledek diskuzí tohoto summitu týkající se struktury Boloňského procesu byl přenechán ministrům a zapsán do Berlínského komuniké :

„Ministři svěřují uskutečňování všech otázek zmíněných v komuniké, celkového řízení Boloňského procesu a přípravy dalšího ministerského setkání řídicí skupině, která

³¹ ZDROJ: *The Bologna Process: Unice's position and expectations* [online]. Vydáno 15.října 2004 [cit. 2008-17-10]. Dostupný z WWW: <http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/03-Pos_pap-05/041015_UNICE.pdf>

se bude skládat ze zástupců všech členských zemí Boloňského procesu a Evropské komise, spolu s Radou Evropy, EUA, EURASHE, ESIB a UNESCO/CEPES jako poradními členy. Tato skupina by se měla scházet alespoň dvakrát do roka a bude vedena zemí předsedající EU, místopředsednictví případně státu, který hostí příští ministerskou konferenci. sterského setkání. Rada, rovněž vedená předsedajícím státem EU, bude dohlížet na práci mezi zasedáními řídicí skupiny. Tato rada bude sestávat z předsednické země, ze země, která hostí příští ministerskou konferenci, ze zemí, kterým připadlo předchozí a případně budoucí předsednictví EU, tří zúčastněných zemí zvolených řídicí skupinou na jeden rok, Evropské Komise a poradních členů, Rady Evropy, EUA, EURASHE a ESIB. Řídicí skupina může stejně jako rada vytvářet pracovní skupiny pro řešení jednotlivých problémů, pokud uzná za vhodné. Celkovou práci řídicí skupiny bude podporovat sekretariát, který zajistí země, jež hostí příští ministerskou konferenci.”

Při svém prvním setkání po Berlínské konferenci rovněž definovala odpovědnosti a úkoly **rady** a **sekretariátu** : „*Rada bude podporovat řídicí skupinu v jejích aktivitách a zajišťovat výkonnost managementu Boloňského procesu. Její povinností bude koordinovat a monitorovat implementaci pracovního programu.*” Řídicí skupina může převést povinnosti na radu, pokud to považuje za vhodné a nezbytné k dosažení cílů Boloňského procesu. Nicméně za formální rozhodnutí je zodpovědná řídicí skupina sama. Podle Berlínské komuniké patří mezi hlavní povinnosti Sekretariátu administrativní a provozní odpovědnost za následující ministerskou konferenci a provádění zvláštních úkolů týkajících se implementace pracovního programu z nařízení řídicí skupiny či rady.³²

3.4 Rozhodovací proces v Boloňském procesu

Rozhodování v Boloňského procesu je uskutečňováno skrze mezivládní proces ministry signatářských zemí, kteří se schází každé dva roky na sumitech. Rozhodnutí je dosaženo konsenzem 40 signatářských zemí, které proces zahrnuje. Tento přístup tak zaručuje respektování odlišných evropských vysokoškolských systémů. Úkolem ministerských summitů je vyhodnocení dosavadního vývoje a pokroků Boloňského

³² ZDROJ: *Oficiální turecké stránky Boloňského procesu: „ Functioning of the Bologna Process“* [online] [cit. 2008-23-10] Dostupný z WWW: <<http://bologna.yok.gov.tr/index.php?page=yazi&c=1&i=50>>

procesu a naplánování dalších postupů pro nadcházející období. V tom jim pomáhá řídicí skupina a rada.

Vzhledem k tomu, že velká část signatářských zemí (25) je členem Evropské unie, má rovněž důležitou roli Evropské komise. Kompetence Evropské unie v rámci vzdělávání je založena na článku 149 smlouvy o Evropské unii, který stanovuje, že „*Společenství přispívá k rozvoji kvalitního vzdělávání podporou spolupráce mezi členskými státy...*”. Evropská komise tak představuje důležitého aktéra Boloňského procesu co se týče dosahování cílů tzv. *Lisabonské strategie*, která má z Evropské Unie udělat nejkonkurenceschopnější a nejvíce dynamickou ekonomiku světa založenou na vědomostech do roku 2010. Signatáři Boloňského procesu propůjčili Evropské komisi zvláštní status plnoprávného člena řídicí skupiny a rady. Tento status a její role jakožto zdroje financování boloňských projektů tak dává komisi významný vliv v rámci Boloňského procesu.³³

³³ ZDROJ: *Decision making within the process* [online]. London: Europe Unit, 2004 [cit. 2008-23-10]. Dostupný z WWW: <http://www.europeunit.ac.uk/bologna_process/decision_making.cfm>

4. Implementace Boloňského procesu v České republice

Každá země zapojená do Boloňského procesu má za úkol postupně zavádět jednotlivé principy, které mají vést k vytvoření společného Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání do roku 2010. V následující kapitole si popíšeme, jakým způsobem se s implementací těchto principů vypořádává Česká republika. V první části se zaměříme na změny, ke kterým došlo ve struktuře českého vysokoškolského vzdělávání, ve druhé části se zmíníme o způsobu implementace procesu v České republice, abychom mohli posléze zhodnotit, jakých výsledků v zavádění jednotlivých principů dosáhla.

4.1 Reforma terciárního vzdělávání v České republice

Od roku 2007 probíhá v oblasti související s Boloňským procesem několik důležitých změn, přičemž nejdůležitější je především reforma terciárního vzdělávání. Tato reforma vychází z doporučení, které formulovala zpráva OECD o stavu českého vysokého školství, která určila hlavní problémy vysokého školství v ČR a též doporučila některé reformní kroky. Na analýzy expertů OECD³⁴ pak navazuje ***Bílá kniha terciárního vzdělávání***, reformní program zpracovaný Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen Ministerstvo školství) a schválený 26.ledna 2009 vládou. Tento strategický dokument je analýzou současné situace vysokých škol a obsahuje návrhy možných řešení problémů v této oblasti. Podle slov Ministra školství Ondřeje Lišky „*je to vize založená na reflexi současného postavení České republiky a dynamiky, s jakou k terciárnímu sektoru přistupují vyspělé státy.*“ Cílem reformy terciárního vzdělávání je podle Lišky mj. zvýšit vnitřní konkurenci a tím i kvalitu vysokých škol, ukončit jejich izolaci a změnit je v atraktivní centra pro spolupráci. Přínos reformy by měl z hlediska škol spočívat ve změně způsobu jejich financování, v efektivnějším nastavení vztahů mezi managementem a samosprávou a ve výrazném zredukování byrokratické zátěže. Za stěžejní však ministr Liška pokládá posílení postavení studentů. „*Ve srovnání s nejvyspělejšími zeměmi má u nás vysokoškolský student podřadné postavení. Přitom právě oni jsou v pozici zákazníka.*“ Podle něj Česká republika nedostatečně využívá svého potenciálu talentovaných lidí. Navíc vliv

³⁴ OECD = Organisation for Economic Cooperation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)

sociálního zázemí na složení vysokoškolských studentů je v porovnání s ostatními státy obrovský, např. jen 9% dětí z dělnických rodin studuje vysokou školu. „*Finanční podpora studentů, s níž reforma počítá, je určena primárně sociálně slabým. Musíme zaručit, že každý bude mít možnost využít svého potenciálu bez ohledu na sociální prostředí, z něhož pochází.*“³⁵

Podle *Národní zprávy a Národní strategie o sociální dimenzi z roku 2009* se hlavní navrhované změny týkají posílení autonomie a odpovědnosti vysokých škol, diverzifikace vysokoškolských institucí, odstranění sociálních i jiných bariér v přístupu k vysokoškolskému vzdělávání, důrazu na spolupráci se zaměstnavateli, posílení odpovědnosti institucí a studentů za kvalitu vyučování, zdůraznění úlohy celoživotního vzdělávání, posílení kvality univerzitního výzkumu a v neposlední řadě většího přílivu dalších finančních zdrojů do terciárního sektoru. Bílá kniha rovněž nabízí zhodnocení situace vysokoškolského vzdělávání v ČR pomocí marketingové analýzy SWOT, která zobrazuje její jednotlivé příležitosti a hrozby. (viz příloha č.2)

Vedle reformy je třeba zmínit další změny v českém systému terciárního vzdělávání, které jsou s ní úzce spojeny. Jedná se o postupnou implementaci standardů a směrnic pro zajišťování kvality v Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání a schválení operačních programů Evropskou komisí. O kvalitu vysokoškolského vzdělávání se v ČR stará *Akreditační komise* a za tímto účelem hodnotí činnost vysokých škol a kvalitu akreditovaných činností a zveřejňuje pak výsledky hodnocení soukromých i veřejných vysokých škol. V případě vzniku soukromých vysokých škol pak vydává stanovisko k udělení státního souhlasu. Do své činnosti začala zapojovat také studenty díky spolupráci se studentskou komorou *Rady vysokých škol*. V roce 2007 provedlo *Akademické centrum studentských aktivit (ACSA)* první „Národní šetření studentů - NA6“, které pokrylo celou Českou republiku, všechny vysoké školy veřejné a některé vybrané soukromé, které se zabývají studentským hodnocením kvality.³⁶

4.2 Způsob implementace Boloňského procesu v České republice

Implementace Boloňského procesu v České republice probíhá na několika úrovních. Na prvním místě stojí vypracování *Národní strategie vysokoškolského*

³⁵ ZDROJ: *Text Bílé knihy terciárního vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2008-30-10]. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/uploads/bila_kniha/schvalena_bktv/BKTV_finalni_verze.pdf>

³⁶ ZDROJ: *Internetové stránky ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2008-30-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/akreditacni-komise>>

vzdělávání v rámci Boloňského procesu, která je součástí *Dlouhodobého záměru vzdělávací, vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol* vypracovaného Ministerstvem školství sestaveného na pět let (aktuální Dlouhodobý záměr se týká období 2006-2010). Tento Dlouhodobý záměr se každoročně aktualizuje. Jeho aktualizace stejně tak jako dlouhodobý záměr samotný projednává ministerstvo s reprezentací vysokých škol, tedy s představiteli České konference rektorů a Rady vysokých škol a dále pak se zástupci dalších institucí, které se danou problematikou dlouhodobě zabývají. Dlouhodobý záměr a jeho aktualizace jsou vytvářeny ministerstvem tak, aby mohl být v jejich kontextu implementován Boloňský proces. Jednotlivé vysoké školy (dále jen VŠ) pak vypracovávají své vlastní dlouhodobé záměry, které rovněž aktualizují. Podle priorit těchto záměrů vyhlašuje ministerstvo rozvojové programy, kam VŠ podávají své rozvojové projekty v oblastech jako např. program na podporu implementace národní soustavy kvalifikací na úrovni jednotlivých vysokých škol, program na podporu vyhodnocení provedené restrukturalizace studijních programů a jejich inovace, program na podporu oboustranné mobility studentů a pracovníků vysokých škol, program na podporu mladých lidí sociálně, ekonomicky i zdravotně znevýhodněných při vstupu či během studia i po jeho absolvování, apod. Ministerstvo pak vyjednává s VŠ a na základě toho pak vznikají jednoroční na sebe navazující kontrakty mezi institucemi a ministerstvem.³⁷

Další úrovní implementace Boloňského procesu je skupina zajišťující kvalitní informace a konzultace vysokým školám, která je nazývána *Bologna Promoters*. V akademickém roce 2008/09 se skládá ze 14 odborníků z akademického prostředí (rektoři, prorektoři, děkani, odborníci přes zavádění ECTS a Diploma Supplement) a ze zástupce ENIC/NARIC³⁸. Ti se věnují konkrétní specifické oblasti – oblast uznávání, zabezpečení kvality nebo strukturovaného studia. Řada z těchto akademických pracovníků je zároveň členem Rady vysokých škol nebo Akreditační komise. Činnost této skupiny je koordinována českým zástupcem v řídicí skupině. Dále jsou pravidelně organizovány semináře pro zástupce VŠ, kde dochází k předávání informací, školení a sdílení dobrých zkušeností i varování před těmi rizikovými.

³⁷ ZDROJ: *Text Národní zprávy 2007-2009* [online]. Praha: MŠMT, 2000. [cit. 2008-12-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/?id=KomunikeBerlin>>. <http://www.msmt.cz/vzdelavani/narodni-zprava-2007-2009>>

³⁸ ENIC/NAREC je metodickým a poradenským orgánem pro uznávací orgány, prosazuje dodržování mezinárodních dohod v oblasti uznávání a principů Lisabonské úmluvy a jejich doprovodných textů v uznávací praxi VŠ.
Zdroj: <http://www.enic-naric.net/index.aspx?s=n&r=g&d=about>

Česká republika disponuje *Národní pracovní skupinou*, která rozpracovává jednotlivé návrhy politik Boloňského procesu. Tato skupina zahrnuje zástupce ministerstva, rektorských konferencí, akademických obcí, studentů a Národní agentury zabezpečující kvalitu. S ní pak spolupracuje skupina Bologna Promoters.³⁹

4.3 Plnění hlavních principů Boloňského procesu

Následující část se bude zabývat mírou úspěšnosti zavádění jednotlivých principů Boloňského procesu, které byly podrobně rozebrány v druhém oddíle této práce. K vyhodnocení implementace jednotlivých částí procesu budu vycházet především z *Národní zprávy Boloňského procesu pro období 2007-2009*⁴⁰, vypracované Ministerstvem školství, mládeže a výchovy ve spolupráci s dalšími institucemi.⁴¹

4.3.1 Stupeň implementace strukturovaného studia

V akademickém roce 2007/08 má Česká republika 74 vysokých škol, z nichž 26 veřejných, 46 soukromých a 2 státní. Univerzitního typu je 28 vysokých škol (24 veřejných, 2 státní a 2 soukromé) a neuniverzitního 46 (2 veřejné a 44 soukromých). Celkem studuje na vysokých školách ve všech třech úrovních (bakalářské, magisterské, doktorské) v tomto akademickém roce necelých 360 000 studentů, z čehož 12 % připadá na školy soukromé.

V rámci zavádění prvního a druhého cyklu byla přijata novela zákona o vysokých školách z roku 2001⁴², která stanovila povinnost reakreditace všech magisterských studijních programů do konce roku 2003. To znamená, že všechny vysoké školy mohly přijímat uchazeče do těchto dlouhých magisterských programů pouze do tohoto termínu. Dlouhá podoba magisterských studijních programů (nenavazujících na bakalářské studium) je umožněna pouze v případech, kdy to vyžaduje charakter studijního programu. K největším změnám v rámci struktury vysokoškolského studia došlo tedy v letech 2001 – 2003. Nicméně kvalita těchto strukturovaných programů a jejich rozvoj musí být dále dlouhodobě podporována ze

³⁹ ZDROJ: *Oficiální internetové stránky NAEP* [online]. Praha: MŠMT, 2007. [cit. 2008-30-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.naep.cz/>>

⁴⁰ Zpráva je dostupná na WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/files/narodni-zprava-09-cr.pdf>>

⁴¹ Akreditační komise, Centrum pro studium vysokého školství, Národní agentura pro evropské vzdělávací programy, Středisko vzdělávací politiky, Veřejné a soukromé vysoké školy v ČR (26 veřejných, 30 soukromých)

⁴² Novela zákona č. 147/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů.

strany Ministerstva školství a to formou rozvojových programů, které vychází z Dlouhodobého záměru ministerstva a z jeho aktualizací. Aktuální dlouhodobý záměr pro období 2006-2010 klade důraz na kvalitu jednotlivých cyklů, jejich prostupnost a využitelnost na trhu práce. Jeho aktualizace na rok 2009 se pak věnuje podpoře vyhodnocení provedené restrukturalizace studijních programů a jejich inovaci.

Kromě dobíhajících studijních programů nebyla prozatím restrukturalizována studia všeobecného lékařství, zubního lékařství, veterinární medicíny, farmacie, některé umělecké obory, právo a učitelství pro prvý stupeň základních škol a o strukturaci studijního oboru psychologie pak probíhá diskuze. Nicméně většina studií již byla v zásadě strukturována ve smyslu Boloňského procesu.

V rámci implementace třetího cyklu, tedy doktorských studií, již od roku 1990 Česká republika splňuje nároky kladené na tento typ studia Boloňským procesem. Pozice doktorského studia v soustavě národních kvalifikací bude odpovídat úrovni 5 Evropského kvalifikačního rámce pro celoživotní učení a třetímu cyklu studia v rámci kvalifikací pro Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání.

4.3.2 Uznávání diplomů a kvalifikací

Tímto se dostáváme k otázce *Národního rámce kvalifikací terciárního vzdělávání*. Každý člen Boloňského procesu má za úkol vytvořit svůj vlastní národní rámec, který by byl kompatibilní se zastřešujícím Evropským rámcem kvalifikací. O jeho vytvoření v České republice bylo rozhodnuto Ministerstvem školství v roce 2005. Bylo označeno jako jeden z prioritních cílů ve svém Dlouhodobém záměru na léta 2006-2010. V roce 2006 byl přijat *zákon č. 179/2006 Sb.*, který vytvořil právní základ pro tuto Národní soustavu.

Právní předpisy pro vysoké a vyšší odborné školy již obsahují předpoklady pro implementaci tohoto rámce. Hlavním úkolem je tyto předpisy důsledně dodržovat a uvést do života. Nicméně práce na implementaci ještě nezačaly, pouze byl schválen harmonogram. Některé vysoké školy již připravují centralizované rozvojové projekty pro rok 2009, v kterých by se mělo spojit několik vysokých škol podobného zaměření a měly by připravovat v jednotlivých oborech profily absolventů tak, aby odpovídaly národním deskriptorům.

V rámci uznávání kvalifikací mají členské státy za úkol řídit se Lisabonskou úmluvou o uznávání. Ta je součástí právního řádu ČR a postup uznávání kvalifikací je pak dále stanoven vysokoškolským zákonem a vnitřními předpisy vysokých škol. Na

žádost držitele kvalifikace vydá příslušný uznávací orgán osvědčení o uznání vysokoškolského vzdělání nebo jeho části, přičemž při posuzování kvalifikace postupuje v souladu s ustanoveními vysokoškolského zákona, vnitřních předpisů VŠ či platných mezinárodních smluv. Navíc je pak tato uznávací praxe vysokou školou řízena a koordinována Ministerstvem školství ve spolupráci s ENIC/NARIC.

Kromě jmenovaných právních předpisů se uznávání kvalifikací řídí správním řádem, který upravuje procesní stránku řízení. V tomto řízení je vyžadováno, aby každé negativní rozhodnutí bylo odůvodněno.

V souvislosti s uznáváním kvalifikací je třeba zmínit otázku zavádění Dodatku k diplomu. Od roku 1998 byl dodatek k diplomu vydáván vysokými školami v souladu s ustanoveními zákona o vysokých školách a to na žádost studenta. Od 1.1.2006 je dodatek vydáván automaticky, bezplatně, ve formátu navrženém EU/RE/UNESCO a v česko-anglické mutaci. V České republice slouží dodatek k diplomu jako dokument, za jehož pomoci se ověřují znalosti držitele zahraniční či domácí vysokoškolské kvalifikace při vstupu do druhého nebo třetího cyklu studia. V případě, že jsou doklady v jiném než anglickém, německém či ruském jazyce, mohou uznávací orgány, tzn. veřejné vysoké školy, případně Ministerstvo školství, obrany nebo vnitra, v souladu s ustanovením zákona o vysokých školách, požadovat překlad dokladů.

4.3.3 Zabezpečení kvality

K zabezpečení kvality dochází dvěma způsoby. Jedná se o zabezpečení kvality vnitřními mechanismy vysokoškolských institucí a dále pak o systém vnějšího zabezpečení kvality.

K vnitřnímu zajišťování kvality mají VŠ ze zákona o vysokých školách povinnost zpracovávat svůj dlouhodobý záměr a vycházet přitom z Dlouhodobého záměru Ministerstva. VŠ jsou povinny strategicky plánovat v oblasti zabezpečení kvality. Některé školy jdou i nad rámec obecných požadavků a zpracovávají navíc samostatné a rozsáhlejší strategie kvality (cca 40% škol). Systém vnitřního zajišťování kvality je dále doplněn o studentské hodnocení. Tento periodický monitoring je uskutečňován na veřejných vysokých školách následovně: 17 VŠ jej uskutečňuje (65%), na 1 VŠ je v přípravě, 1 VŠ tento monitoring nerealizuje a ostatní vysoké školy (27%) tyto nástroje uplatňují pouze na některých svých fakultách. Soukromé vysoké školy ve většině případů systém vnitřního monitoringu a pravidelného přezkoumávání uplatňují. Většinou se jedná o dotazníková šetření mezi studenty (kvalitativní i kvantitativní),

hodnocení akademických pracovníků i jejich vědecké činnosti a publikačních standardů. Mezi výsledná opatření patří typicky modifikace studijních plánů a inovace jednotlivých předmětů. Komplexnější vnitřní hodnocení je tedy pouze v počátečním stádiu implementace a na několika vysokých školách není implementováno vůbec. Bílá kniha o terciárním vzdělávání zdůrazňuje nutnost vytvoření efektivně fungujícího systému zajišťování kvality.

Z hlediska vnějšího zabezpečení kvality je v ČR pověřena péčí o kvalitu vysokého školství Akreditační komise, která má v tomto směru dva úkoly. Za prvé hodnotí činnost vysokých škol a kvalitu akreditovaných činností a zveřejňuje výsledky hodnocení, za druhé pak vydává stanovisko zejména k žádostem o akreditaci studijních programů. Akreditační komise byla založena v roce 1990 jako jedna z prvních v Evropě a systém vnějšího zabezpečení kvality má tak v ČR dlouhodobou tradici. Každý studijní program musí být akreditován a tato akreditace se uděluje na omezenou dobu (maximálně 10 let) a před vypršením platnosti musí VŠ zažádat o její prodloužení. Můžeme tedy říci, že systém vnějšího zajištění kvality je v ČR velmi rozvinutý.

4.3.4 Podpora mobility a JOINT DEGREES programů

Jedním z důležitých úkolů Boloňského procesu je podpora mobility studentů a akademických pracovníků. Česká republika si stanovila za cíl dlouhodobého záměru umožnit každému studentovi projevujícímu zájem a disponujícímu předpoklady pro studium v zahraničí strávit alespoň jeden semestr na zahraniční vysoké škole. K tomuto účelu mají VŠ možnost využít v rámci EU program ERASMUS⁴³, který je kromě prostředků EU dofinancován ze státního rozpočtu. Dále je mobilita podporována dalšími bilaterálními a multilaterálními programy regionálního charakteru jako např. CEEPUS, Aktion či DAAD.⁴⁴ Rovněž je podporována mobilita do zemí mimo EU a to zejména z rozvojových programů a bilaterálních programů. Hlavní překážku mobilitě představuje podle studentů nedostatek finančních prostředků, případné neuznání studia v zahraničí a náročnost studia v cizím jazyce. Proto jsou mobility dofinancovány z

⁴³ ERASMUS je program EU vytvořený se záměrem podpořit vzájemné vztahy a spolupráci vysokých škol v rámci evropského prostoru, zkvalitnit jazykovou výuku, informovat o vzdělávacích systémech v různých zemích a dát vzdělání evropský rozměr.

Zdroj: <<http://www.vso-praha.eu/view.php?cisloclanku=2007040007>>

⁴⁴ CEEPUS - středoevropský výměnný univerzitní program zaměřený na regionální spolupráci v rámci sítí univerzit, dohodu o programu CEEPUS podepsali tyto země: Albánie, Bulharsko, ČR, Chorvatsko, Maďarsko, Makedonie, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Srbsko, Černá Hora; program DAAD nabízí možnost studia a výzkumu v Německu; AKTION je program podporující bilaterální spolupráci ČR a Rakouska ve vzdělávání a vědě v terciárním sektoru

Zdroj: <<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/stipendia-programy-a-projekty>>

prostředků státního rozpočtu, popř. i ze stipendijních fondů vysokých škol. V případě soukromých VŠ jsou finanční podpory na mobilitu poskytovány dle finančních možností dané školy.

Česká republika se rovněž podílí na programech joint degrees, které jsou právně ošetřeny zákonem o vysokých školách, tudíž domácí legislativa umožňuje vytváření společných programů a udělení společných titulů. Na společných certifikátech a programech spolupracuje necelá polovina institucí. Nicméně tato spolupráce je v České republice prozatím malá. Nejvíce je rozšířena v studijních oblastech zaměřených na mezinárodní obchod, mezinárodní finance, ekonomiku a v technických oborech. V současné době poskytují české veřejné vysoké školy 56 joint degrees programů. Rozvoj těchto společných programů podporuje Ministerstvo školství ze státního rozpočtu pomocí rozvojových programů či v rámci bilaterální spolupráce. Např. v roce 2007 a 2008 byl vyhlášen program podporující společné česko-francouzské programy, který byl financován českým a francouzským Ministerstvem školství. Dalším příspěvkem bylo vytvoření kritérií Akreditační komise pro posuzování žádostí o joint degrees studijní programy, které vydalo v září 2006. Je tak stanoveno, že část studia uskutečňovaná na české VŠ musí být v partnerské zemi akreditována či uznána příslušnými orgány v dané zemi. Tím se značně zjednodušil proces akreditace těchto programů. Joint degrees programy jsou u studentů značně oblíbené, jelikož jim nabízí možnost studovat na několika vysokých školách a získat tak prestižní vzdělání. Studenti mohou získat finanční podporu pro studium na partnerských VŠ z programu Erasmus, z rozvojových programů, ze stipendijních fondů VŠ atd.

V podpoře mobility hraje důležitou roli zavádění ECTS systému. Ten je zaveden prakticky na všech českých veřejných vysokých školách na úrovni bakalářského a magisterského studia. Řada vysokých škol uvádí platnost ECTS pro všechny studenty, kteří začali studovat v akademickém roce 2006/2007. Systém přidělování ECTS kreditů, které je u velké většiny studijních programů spojeno s výsledky učení, se na jednotlivých školách či fakultách značně liší. K odlišnostem dochází zejména ve způsobu ohodnocení předmětu kredity při akreditaci programu či oboru, v různé propojenosti s náročností či se získanými znalostmi a kompetencemi a v neposlední řadě se liší podmínky složení zkoušky. V této oblasti se tak jedná o dynamický a vyvíjející se proces jehož cílem je optimalizovat využívání ECTS. Základní principy kreditního systému jsou uvedeny ve *Studijním a zkušebním řádu vysokých škol*. Téměř všechny české VŠ užívají ECTS systém, ale existují i VŠ, které používají jiný kreditový

system, který je však s ECTS systémem kompatibilní. VŠ, jež jsou pobočkami zahraničních institucí, používají britský nebo americký kreditový systém, ale zároveň zavedly i systém ECTS. VŠ mohou využít pomoci při zavádění tohoto systému v rámci projektu Bologna Experts, kdy jsou pro vysoké školy organizovány semináře, a školy tak mohou požádat o konzultace experty v dané problematice.

4.4 Zhodnocení úspěšnosti zavádění procesu v České republice

Podle uvedených informací a porovnání situace s ostatními zeměmi Boloňského procesu lze říci, že Česká republika je jednou z nejúspěšnějších zemí z pohledu způsobu a úrovně implementace hlavních cílů procesu. Pokud ji z tohoto hlediska porovnáme s novými členskými zeměmi EU jedná se o vůbec nejúspěšnější zemi s vysoce konkurenceschopným systémem vysokého školství. Navíc se řadí mezi země, které tento proces nastartovaly a prozatím se jí daří úspěšně zavádět jednotlivé principy, přičemž nejlepších výsledků dosahuje v oblasti zajišťování kvality, zavádění strukturovaného systému studia a podpory uznávání kvalifikací a absolvovaných částí studia. V implementaci ostatních principů je Česká republika více či průměrně úspěšná.

5. Implementace Boloňského procesu ve Francii

V následující části se zaměříme na způsob implementace Boloňského procesu ve Francii. Nejprve stručně popíšeme strukturu francouzského vysokoškolského vzdělávání, jelikož se značně liší od českého, a zmíníme změny, ke kterým došlo ve spojitosti s Boloňským procesem. Dále se budeme věnovat způsobu implementace a zejména zavádění jednotlivých principů procesu ve Francii.

5.1 Struktura francouzského vysokoškolského systému a jeho reforma

Struktura vysokoškolského studia Francie zahrnuje dva systémy: tzv. *otevřený systém univerzit*, který je přístupný všem, kteří složili maturitní zkoušku (baccalauréat) a kam odchází největší počet studentů a dále *systém výběrových škol* s omezenou kapacitou, kde musí zájemci o studium projít výběrovým řízením. Tento druhý systém se uplatňuje především na školách jako např. Instituty politických věd (IEP), technologické univerzitní instituty (IUT), odborné univerzitní instituty (IUP), inženýrské a obchodní školy a tzv. grandes écoles (např. Ecole Nationale d'Administration, Ecole Nationale Supérieure, Ecole Polytechnique a Ecole Centrale). V rámci francouzského vysokého školství můžeme rozlišit tři základní typy studijních programů – krátké, dlouhé a specializační.

Krátké studijní programy se týkají především oborů obchodu, průmyslu a služeb. Obvykle jsou poskytovány víceoborovými ústavami spadajícími pod univerzity, nebo odbornými školami. Studium zahrnuje povinné stáže v podnicích a umožňuje přímý přístup na trh práce. Přístup k tomuto typu studia podléhá přísnému výběru. Ukončení studia znamená získání jednoho ze dvou typů diplomů. Prvním typem je tzv. *diplôme universitaire de technologie* (D.U.T.), který se specializuje na výrobní sektor a služby a druhým typem je tzv. *brevet de technicien supérieur* (B.T.S.), který se připravuje v tzv. sekci Technicien supérieur a týká se zejména oblasti hoteliérství, průmyslu, zdravotní, aplikovaných řemesel, správy a zemědělství. Tento diplom je považován za přímý postup do profesionálního života.

Dlouhé studijní programy, poskytované univerzitami, jsou uspořádány do tří stupňů. První stupeň, tzv. *Licence*, odpovídá šesti semestrům či 180 kreditům ECTS. Druhým stupněm je *Master*, čtyřsemestrové studium ohodnocené 120 kredity ECTS.

Zde je možnost absolvovat buď tzv. *výzkumné magisterské studium* či tzv. *profesionální magisterské studium*. Posledním stupněm je studium **Doctorat**, které odpovídá šesti semestrům či 180 kreditům ECTS. Dlouhé studijní programy probíhají rovněž na zmíněných grandes écoles či na specializovaných vysokých školách. V tomto případě trvají 5 let, včetně úvodních dvou let přípravy buď přímo v dané škole nebo ve vedlejších zařízeních. Jedná se o tzv. *classes préparatoires* neboli přípravné ročníky, během kterých je možné připravit se k velmi přísným výběrovým řízením. Po skončení těchto pěti let studia absolventi získávají titul Master.

Posledním typem jsou **specializační studijní programy**. V rámci tohoto studia studenti připravují svůj diplom způsobem, kdy se střídají období teoretického studia na univerzitě či jiné vysokoškolské instituci s obdobími praktického studia v podniku. Tento způsob studia umožňuje získat jak vysokoškolské vzdělání, tak i praktické pracovní zkušenosti a schopnosti. Takto se připravují diplomy B.T.S. nebo tzv. *diplomy baccalauréat +3* nebo *baccalauréat +5* či inženýrský nebo magisterský diplom.⁴⁵

Stejně jako v České republice i v případě Francie proběhla reforma vysokého školství. Tato reforma byla zahájena po konferenci v Londýně, jíž uvedl **zákon č.2007-1199 o svobodách a odpovědnostech univerzit** z 10.srpna 2007.⁴⁶ Tento zákon udílí univerzitám dvě nové úlohy. Jedná se o účastnění se na vytvoření Evropského prostoru vysokoškolské vzdělávání a výzkumu a o usměrňování a podporu zaměstnatelnosti studentů. Rozšiřuje jejich prostor působnosti, aby se tak staly více atraktivními a viditelnými v evropském a mezinárodním měřítku. Dále podle tohoto zákona má všech 85 francouzských univerzit disponovat pevným řízením, které je otevřené podnikům a v jehož čele bude stát Prezident univerzity. Tento Prezident, který je volen správní radou, má posílené pravomoci, stává se tak opravdovým „šéfem“ univerzity. Správní rada se stává strategickým orgánem složeným z 20 až 30 členů, z nichž 7 či 8 pochází z mimouniverzitního prostředí a nejméně jeden je ředitelem společnosti či řídicím kádrem. Tento zákon dává univerzitám více autonomie ve spravování jejich majetku, jejich lidských zdrojů a rozpočtu (zejména se jedná o možnost vytvořit nadace disponující finanční autonomií za pomoci fondů pocházejících z veřejných a soukromých dotací a schopné podporovat výzkumnou činnost a vzdělávání pro podniky.) Zákon je doprovázen nevídaným finančním úsilím, jež představuje 5 miliard

⁴⁵ ZDROJ: Internetové stránky Ministerstva školství Francie: „L’enseignement supérieur“ [online]. [cit. 2008-04-11]. Dostupné na WWW: <<http://www.education.gouv.fr/cid26/1-enseignement-superieur.html>>

⁴⁶ La loi n°2007-1199 du 10 août 2007 relative aux libertés et responsabilités des universités (LRU)

euro během 5 let, což je 50% rozpočtu pro vysokoškolské vzdělávání, jež má zajistit zlepšení životních a pracovních podmínek na univerzitách a posílit kvalitu studia a atraktivnost povolání univerzitního vzdělávání.⁴⁷

Na základě tohoto zákona byla v červnu 2007 zavedena hloubková reforma, která se týkala zejména 4 oblastí: oblast životních podmínek studentů, oblast atraktivnosti kariér a povolání vysokoškolského vzdělávání a výzkumu, oblast renovace univerzitních nemovitostí a oblast úspěchu ve studiích Licence. V oblasti životních podmínek studentů byl v akademickém roce 2008/2009 zaveden nový systém sociálních podpor, který předpokládá zjednodušení kritérií pro přidělení stipendií, rozšíření aplikace na střední třídy, podporu mezinárodní mobility studentů s více než 26 500 tříměsíčních stipendií pro rok 2009 a zlepšení studentského ubytování. V oblasti renovace univerzitních nemovitostí, kde kromě politiky zavedené v oblasti nemovitostí pro období 2007-2013 zaměřené na modernizaci univerzitních nemovitostí a na zlepšení pracovních podmínek, byla rovněž zahájena „operace Kampus,, , aby tak oživila stávající univerzitní kampusy, spojila je a ony tak dosáhly většího mezinárodního zviditelnění. Poslední je tzv.oblast úspěchu ve studiích Licence. V této oblasti byl v prosinci 2007 zaveden víceletý plán pro úspěch Licence, který má v období 2008-2012 zlepšit úspěšnost v rámci tohoto studijního programu a docílit toho, aby diplom Licence odpovídal jak možnostem dalšího pokračování studia tak nástupu do zaměstnání. Tento plán je založen na šíření objektivních informací týkajících se míry úspěšnosti či pracovních příležitostí pro jednotlivé obory Licence. Tento plán byl pokusně zaveden na začátku školního roku 2007 a byl rozšířen do všech univerzit na začátku školního roku 2008.⁴⁸

5.2 Způsob implementace Boloňského procesu

Uskutečňování Boloňského procesu je středem čtyřleté smluvní politiky s institucemi vysokoškolského vzdělávání pod záštitou Ministerstva vysokého školství a výzkumu (dále jen Ministerstva školství). Debata o vytvoření čtyřleté smlouvy, která

⁴⁷ ZDROJ: *Internetové stránky francouzského Premiéra: „Le réussite des universités et des étudiants“* [online]. Vydáno 09.08.2007. [cit. 2008-04-11]. Dostupný z WWW: <http://www.premier-ministre.gouv.fr/chantiers/enseignement_superieur_845/>

⁴⁸ ZDROJ: *Internetové stránky Ministerstva pro vysokoškolské vzdělávání a výzkum Francie: „Présentation du projet de loi relatif aux libertés des universités au Sénat“* [online]. Aktualizováno 20.12.2007. Dostupný z WWW: <<http://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/cid20131/presentation-du-projet-de-loi-relatif-aux-libertes-des-universites-au-senat.html>>

spojuje každou vysokou školu se státem, se opírá na jedné straně o hodnocení zajištěné školou a o posouzení, které vede agentura pro vyhodnocování AERES, a na druhé straně o rozvojový projekt vypracovaný školou. Tato debata umožňuje definovat společné cíle odpovídající na strategické otázky škol a na národní priority zároveň, a podle nich pak poskytnout prostředky. Na místní úrovni se jedná o uskutečňování projektů vysokých škol správní radou, které je předmětem konzultací se všemi zainteresovanými stranami, které zde jsou zastoupeny na základě demokratických voleb. Na národní úrovni pak veškerý vývoj právní skutečnosti v oblasti rozvoje vysokoškolských institucí předpokládá konzultaci se zastupitelskými orgány jako je **Národní rada pro vysoké školství a výzkum (CNESER)**, kde jsou zastoupeny na základě výsledků voleb vysoké školy, odbory učitelů a studentů a zástupci profesních prostředí. Národní skupina Bologna Experts čítající 18 členů vybraných Ministerstvem školství má za úkol radit vysokoškolským institucím v otázce implementace Boloňského procesu, zejména co se týče informací týkajících se konceptu LMD (licence, master, doctorat) přijatého ve Francii, kreditového systému ECTS ve spojitosti s výstupy ze vzdělání, otázek kompetencí, rámce uznávání, dodatku k diplomu, společných diplomů nebo zajišťování kvality. Národní skupina Bologna Experts se rovněž podílí na informování veřejnosti o procesu a o jeho významu jak ve Francii tak v Evropě a v celém světě prostřednictvím různých sympózií a konferencí. Pro veřejnost pak byla vydána brožura s názvem „ Nová krajina vysokoškolského vzdělávání v Evropě“, která tak měla lépe informovat o principech a cílech Boloňského procesu. Dále jsou pravidelně organizovány schůze sdružující skupinu Bologna Experts, CPU⁴⁹, CNC⁵⁰, agenturu Europe Education Formation France a Ministerstvo školství. Pro rok 2009 jsou naplánovány 2 konference - jedna na téma „Evropské nástroje akademického uznávání, zaměstnatelnost a evropský rámec kvalifikací“ a druhá s názvem „ Mobilita v rámci doktorských studií,“⁵¹

⁴⁹ Conférence des Présidents d'Universités

⁵⁰ Commission Nationale de la Certification Professionnelle

⁵¹ ZDROJ: TROQUET, M. „L'application du processus de Bologne en France“ [online].

Promoscience.org [cit. 2008-04-11]. Dostupný z WWW:

<http://www.promosciences.org/ressources/telechargement/lorient_2007/7_M_TROQUET2_Lorient_07.pdf>

5.3 Zavádění hlavních principů

Pro zhodnocení zavádění hlavních principů procesu ve Francii byly i v tomto případě, stejně jako v kapitole 4.3, informace čerpány zejména z francouzské *Národní zprávy Boloňského procesu pro období 2007-2009*.⁵²

5.3.1 Přejít ke strukturovanému studiu

Na podporu přizpůsobování systému vysokoškolského vzdělávání principům evropské struktury diplomů Boloňského procesu se Francie vybavila od roku 2002 veškerým právním arzenálem. Byly vydány dvě vyhlášky: jedna v dubnu 2007⁵³ týkající se oboru le technicien supérieur, kde se připravují odborné technické diplomy BTS, které představují 120 kreditů ECTS. Druhá vyhláška vydaná v květnu 2007⁵⁴ se týká dvouletého studia v přípravných ročnících na „grandes écoles“, které odpovídá 120 kreditům ECTS. Díky tomu jsou téměř všechna vysokoškolská studia vycházející z prvního nebo druhého cyklu na všech univerzitách a vysokoškolských institucích od akademického roku 2006/2007 zakotvena do schématu LMD (licence, master, doctorat), který je odezvou na evropskou strukturu diplomů BA/MA/D (bachelor, master, doctorate). Prozatím není vyřešena otázka oborů lékařství, jehož začlenění do systému LMD je v průběhu jednání.

Třetí stupeň strukturovaného studia, tedy doktorská studia, byla restrukturována nařízením ze 7. srpna 2006⁵⁵, zejména z důvodu zajištění lepšího propojení s výzkumem. Tato studia zprostředkovávají tzv. écoles doctorales (doktorské školy) a jsou přístupná po obdržení diplomu Master. Tyto doktorské školy jsou připojeny k vysokým školám a tvoří výzkumné skupiny, které si berou na starost vyškolení a budoucnost doktorandů. Nabízejí jim tak školení užitečná pro jejich výzkumné projekty a nezbytná k získání širokého vědeckého přehledu.

K podpoře zviditelnění na evropské a mezinárodní rovině přispívá stát zužováním počtu doktorských škol: v září 2005 jich bylo 315, v roce 2008 již pouze 289. Tato studia vedou v zásadě po 4 letech po obhájení doktorské práce k získání národního doktorského diplomu. Okolo 40% studentů, kteří vstoupili do doktorského studia, využívají pracovních smluv, které jim umožňují přijímat podpory na výzkum. V

⁵² Text zprávy dostupný na WWW:

<<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/actionlines/stocktaking.htm>>

⁵³ décret n°2007-540 du 11 avril 2007

⁵⁴ décret n°2007-692 du 3 mai 2007

⁵⁵ Arrêté du 7 août 2006 relatif à la formation doctorale

tomto kontextu mezi opatřeními, která byla zavedena pro posílení atraktivity povolání nabízených výzkumem a pro zlepšení pracovních podmínek mladých výzkumníků byly příspěvky na výzkum zvýšeny o 8% od 1.října 2007 a minimální mzda byla zvýšena o 16%, což nyní umožňuje doktorandovi najatého podle tohoto režimu vydělat 2000 euro hrubého za měsíc. Ostatně je v plánu nová „doktorandská smlouva“, určená k posílení uznávání doktorského studia a vytvoření z něj zásadního diplomu francouzského systému vzdělávání. Bude se jednat o jedinečnou smlouvu, která bude uzavřena na dobu 3 let a bude podmíněna zápisem do doktorského studia. Tato smlouva nabídne veškeré sociální záruky pracovní smlouvy. Tento nový statut bude uveden příští akademický rok 2009/2010.

5.3.2 Uznávání diplomů a kvalifikací

Zákon nazvaný „sociální modernizace“, ustanovil v lednu 2002 *Národní registr odborných osvědčení*⁵⁶, který vytváří nový Rámec kvalifikací ve Francii. Každý diplom má být od té doby evidován v tomto registru. Registr rovněž obsahuje popis jednotlivých certifikátů, který má za účel vyjádřit výsledky učení, zejména co se týče kompetencí držitele. Dále upřesňuje rozsah činností a povolání, k nimž tento certifikát umožňuje přístup, a také úroveň kvalifikace. U titulů je rovněž na žádost uvedena míra zaměstnatelnosti během posledních 3 let. Registr rovněž zahrnuje kreditové ohodnocení prvních dvou cyklů, které pro titul Licence představují 180 kreditů ECTS a pro diplom Master 120 kreditů. Vysokoškolské diplomy jsou do registru zapsány na podnět Ministerstva. Na žádost mohou být zapsány po získání souhlasného stanoviska CNCP a vydání usnesení ministerstva odpovědného za odborné vzdělávání do úředního věstníku Francouzské republiky⁵⁷. Obecně lze říci, že v rámci zavádění národního kvalifikačního rámce došlo k významným pokrokům a veškerá potřebná rozhodnutí pro jeho zavedení a funkci byla ve Francii přijata.

Naproti tomu v případě zavádění důležitého dokumentu pro usnadnění uznávání kvalifikací, Dodatku k diplomu, o takových úspěších mluvit nemůžeme. Princip vydávání dodatku k diplomu je zakotven ve vyhlášce z 8 dubna 2002⁵⁸. Článek č.2 této vyhlášky předpokládá v rámci budování Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání vydávání dodatku k diplomu pro zabezpečení transparentnosti získaných znalostí a kvalifikací v rámci mezinárodní mobility. V rámci reformy bylo vydávání

⁵⁶ Répertoire national des certifications professionnelles (RNCP)

⁵⁷ Journal officiel de la République française, JORF

⁵⁸ Décret n°2002-482

dotatku postupně zaváděno jednotlivými vysokoškolskými institucemi. Od roku 2005, na základě doporučení z ministerské konference v Berlíně, byly všechny instituce vyzvány, aby vydávaly zdarma tento dodatek všem studentům, kteří dokončili svá vysokoškolská studia. Prozatím však nedošlo k jeho zavedení na všech institucích vzhledem k neustávajícím diskuzím ohledně názvu a obsahu tohoto dokumentu. Mělo by k tomu však dojít během roku 2009. Diplomy pak budou vydávány pro studenty všech cyklů studia ve francouzském jazyce, popřípadě i v anglické verzi, automaticky a zdarma na formátu EU/UNESCO.

5.3.3 Zabezpečení kvality

Jak jsme již dříve zmínili k zabezpečení kvality vysokoškolského vzdělávání dochází na dvou úrovních - vnitřní a vnější. Vnitřní zabezpečení kvality je jádrem smluvní politiky mezi univerzitami a státem a je zakotvena v zákoně LOLF (*Loi organique de la loi de finances*) a v zákoně o svobodách a odpovědnostech univerzit z 10.srpna 2007. Tyto zákony udávají povinnost univerzit skládat účty a osvědčovat svou výkonnost na základě společných ukazatelů. Univerzity k tomu budou primárně vybaveny nezbytnými nástroji pro efektivní vnitřní řízení, umožňující upevnit a sledovat realizaci cílů. Způsoby vyhodnocování vnitřní kvality jsou stanoveny správní radou každé univerzity na návrh tzv.rady pro studia a univerzitní život (le conseil des études et de la vie universitaire). Členy obou rad jsou i zástupci studentů, kteří se tak rovněž podílejí na hodnocení kvality.

K posílení kvality vnějšího hodnocení a zajištění jednotného, transparentního a nezávislého vývoje se Francie vybavila novou agenturou hodnotící výzkum a vysokoškolské vzdělávání **AERES**⁵⁹. Tato nezávislá agentura vytvořená zákonem výzkumného programu č.2006-450 z 18. dubna 2006, jejíž organizace a fungování jsou upřesněny ve vyhlášce č.2006-1334 z 3 listopadu 2006, je pověřena vnějším hodnocením kvality škol, vzdělávání a výzkumných jednotek. Tato agentura disponující statutem správního nezávislého orgánu vyhodnocuje ale nerozhoduje. Má 25-ti člennou radu a je tvořena 3 odděleními :

- oddělení škol oprávněné k hodnocení škol a ke zkoumání procedur hodnocení zaměstnanectva
- oddělení výzkumných jednotek hodnotící činnosti výzkumu
- oddělení vzdělávání, které vyhodnocuje kvalitu vzdělávání a diplomů

⁵⁹ Agence d'évaluation de la recherche et de l'enseignement supérieur

Na základě výsledků vnějšího hodnocení je posléze projednána čtyřletá smlouva mezi univerzitou či jinou vysokoškolskou institucí a státem. Stát, který je garantem kvality diplomů, pak vydává rozhodnutí opravňující tyto instituce k jejich vydávání. V případě inženýrských studií a studií oborů obchodu a řízení musí být tyto ohodnoceny speciálními národními komisemi⁶⁰, aby mohlo dojít k oprávnění školy k vydání národního diplomu.

5.3.4 Podpora mobility a JOINT DEGREES programů

V evropském měřítku představovala mobilita jednu z priorit francouzského předsednictví EU a proto byla 4. a 5. listopadu 2008 zorganizována konference v Nancy na téma „Evropa vysokoškolského vzdělávání : prostor mobility, jenž je třeba posílit,“⁶¹ Vzhledem k debatám v Nancy byly Radou ministrů 20. a 21. listopadu 2008 přijaty závěry týkající se mobility. Na úrovni Francie byla realizována reforma finanční pomoci studentů, jejímž cílem bylo rozšíření možností finanční podpory potřebné pro absolvování vysokoškolského studia v zahraničí pro co nejvíce studentů. V souladu s ustanoveními článků L. 313-8 a R 313-11 zákoníku o vstupu a pobytu cizinců a o azylovém právu (CESEDA) jsou vydávána povolení k pobytu s „označením vědec“ cizincům, kteří nepochází z členského státu EU a mají diplom, který je ekvivalentem minimálně Master, a kteří uskutečňují výzkumné práce nebo poskytují školení univerzitní úrovně v rámci přijímací smlouvy s organizací schválenou k tomuto účelu. Tato povolení dosvědčují jeho výzkumnou kvalitu a dále pak účel a délku jeho pobytu ve Francii. Dále pak zákon z 24.července 2006 začlenil evropskou směrnici z 12.října 2005 týkající se specifického přijímacího procesu státních příslušníků třetích zemí s vědeckými výzkumnými cíly.

V rámci finanční podpory mobility se Francie zaměřuje jak na studenty vyjíždějící do zahraničí, tak na studenty přijíždějící studovat do Francie. V případě stipendií pro vyjíždějící studenty byla jejich suma navýšena o 2,5%, aby tak lépe odpovídala životním nákladům během studia v zahraničí. Podpora mezinárodní mobility činí 400 EUR na měsíc a je určena studentům, kteří absolvují jejich studium v zahraničí v rámci výměnného pobytu nebo kteří vykonávají mezinárodní stáž v délce 2 až 9 měsíců. Tato stipendia se budou týkat řádově 30 000 studentů, což je dvojnásobek nynějších stipendistů. Přijíždějícím studentům Francie rovněž nabízí určitá stipendia,

⁶⁰ Např. Komise pro inženýrské tituly (CTI)

⁶¹ Název v originále: "L'Europe de l'enseignement supérieur : un espace de mobilité à renforcer"

kteřá jsou financována ministerstvem zahraničí. Jedná se např.o *stipendium „d'excellence Eiffel“* zahrnující bakalářská či doktorská studia v oblasti ekonomiky a řízení, práva, politických věd a inženýrských věd. Tato stipendia jsou sestavená s cílem pomoci francouzským vysokým školám v jejich politice náboru nejlepších zahraničních studentů a přispět k formování budoucích zahraničních řídicích kádrů soukromého a veřejného sektoru. Dále existují tzv.*Bourses d'excellence Major* určené k podpoře nejlepších zahraničních studentů, kteří získali francouzskou maturitu po absolvování středoškolských studií na francouzském lyceu a po úspěšném ukončení prvního univerzitního cyklu. Posledním typem jsou stipendia francouzské vlády a bilaterální stipendia spolufinancované v rámci bilaterálních dohod určené studentům posledních ročníků magisterského studia.

Vysoké školy jsou dále vyzývány k podpoře nadnárodního partnerství, k rozvoji společných diplomů, zejména v oblasti vzdělávání a v oblasti výzkumu. Mezinárodní spolupráce zahrnuje i vytváření joint degrees programů. Joint degrees studijní programy jsou výslovně zmíněny ve francouzské legislativě (vyhláška z 11.května 2005), která umožňuje vznik jak společných studijních programů, tak dvojích diplomů. Do programu joint degrees je zapojena méně než čtvrtina škol, do společných programů většina škol. Prostřednictvím smluvních jednání a rozvojových plánů od nynějška každá univerzita počítá množství společných programů. Tyto programy se týkají zejména oborů exaktních věd jako jsou ekonomické vědy, přírodní vědy, technické vědy a inženýrství. Hlavními partnery těchto bilaterálních smluv podporujících společné programy a diplomy jsou Německo, Itálie a Španělsko. Dále se pak jedná o Rakousko, Řecko, Polsko, Portugalsko a Českou republiku.

V rámci podpory mobility je do kreditního systému ECTS v současné době zapojena většina vysokoškolských institucí Francie. Převod paralekářských a lékařských studií, zubního lékařství a farmaceutiky do systému ECTS je právě uskutečňován. Co se týče doktorských studií, není ve Francii zamýšlen princip, který by umožňoval jejich kvantifikaci, jelikož se jedná o specifické studium, které ohodnocení ECTS kredity neumožňuje. Kromě tohoto systému není užíván žádný jiný kreditový systém. V rámci zavádění ECTS systému jsou školy podporovány skupinou Bologna Experts, která jim v této oblasti poskytuje nezbytné rady a informace. Dále byly z iniciativy Ministerstva školství a CNCP, pověřené vytvářením národního rámce kvalifikací a sjednocující CPU a skupinu Bologna Experts, zorganizovány informační schůze univerzit v roce 2008 a tato shromáždění budou pokračovat i v roce 2009.

5.4 Hodnocení úspěšnosti zavádění procesu ve Francii

V porovnání s Českou republikou se úspěšnost zavádění principů procesu ve Francii může zdát menší. Prozatím nedošlo k zavedení povinného vydávání Doplnku k diplomu všemi univerzitami, rovněž Národní registr kvalifikací má značné nedostatky. Nicméně je třeba brát v úvahu situaci a strukturu vysokoškolského vzdělávání před zapojením se do Boloňského procesu. Množství různých typů diplomů znesnadňovalo zavedení strukturovaného studia, rozdílný způsob hodnocení studia zase zavádění ECTS systému. Vydávání Doplnku k diplomu pak muselo čelit stále trvající diskuzi týkající se názvu tohoto dokumentu a zejména jeho obsahu. Přesto Francie dosáhla nepopiratelných úspěchů, kdy kromě strukturace studia a zavedení ECTS systému se zařadila mezi státy s největší studentskou a učitelskou mobilitou. Dále se neustále snaží o zvýšení míry zapojení studentů do vnitřního hodnocení kvality a vytvoření agentury AERES rovněž přispělo k rozvoji principu zajišťování kvality vzdělávání.

6. Zapojení Jihočeské a Jihobretaňské univerzity do procesu

Následující část je věnována zavádění Boloňského procesu na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích a Jihobretaňské univerzitě v Lorientu. Zaměřím se na způsob, jakým se univerzity účastní na vytváření společného evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání, dále na důsledky, které zavádění Boloňského procesu pro tyto univerzity představuje co se týče jejich samotných a jejich vzájemné spolupráce. Ke zpracování této problematiky jsem vycházela z autentických dokumentů obou univerzit a z rozhovorů s odpovědnými osobami.

6.1 Situace na Jihočeské univerzitě

Jak bylo řečeno v 4. kapitole implementace Boloňského procesu na českých vysokých školách je zakomponována do cílů Dlouhodobého záměru a jeho aktualizací. Jihočeská univerzita se v současné době opírá o *Dlouhodobý záměr 2006 -2010* a jeho *aktualizaci pro rok 2009* schválenou 7.října 2008.

6.1.1 Dlouhodobý záměr 2006-2010

Dlouhodobý záměr je komplexním plánem obsahující cíle, kterých má Jihočeská univerzita (dále jen JU) dosáhnout v období 2006-2010 a postupy či prostředky, které by k tomu měla využít. V rámci těchto cílů se budeme zabývat těmi, které souvisejí s Boloňským procesem, tedy především otázkou strukturovaného studia, mobility, mezinárodní spolupráce jak ve vzdělání, tak ve výzkumu a zabezpečení kvality studia. Jedním z úkolů JU pro období 2006-2010 je dovršení započaté strukturalizace studijních programů. V roce 2005 na některých fakultách již existují pouze magisterské programy, avšak stále je ještě spousta studentů v dobíhajících „dlouhých“ pětiletých studijních programech. Ty jsou postupně nahrazovány navazujícími magisterskými obory. Zásadním úkolem je strukturace učitelských programů na Pedagogické fakultě, který představuje velmi náročný proces.

Dalším cílem je zlepšení zapojení se JU do mezinárodních struktur, které můžeme rozdělit na dvě oblasti. Jedná se o sféru studijní a o sféru výzkumné a tvůrčí činnosti. V rámci oblasti vzdělávací činnosti je univerzita zapojena do řady

mezinárodních programů. Pro smluvní období se bude univerzita snažit o podstatné rozšíření studijních programů uskutečňovaných ve spolupráci se zahraničními vysokými školami. Jedná se o programy SOCRATES, AKTION, CEEPUS, TEMPUS a LEONARDO DA VINCI. Univerzita má rovněž pokračovat v podpoře rozvoje možností pobytu, studia či výzkumu zahraničních studentů, vědců či pedagogů a to formou spolupráce se zahraničními univerzitami či prostřednictvím akreditace společných studijních programů. Do programů mezinárodní spolupráce jsou v různé míře zapojeny všechny fakulty a ústavy JU. Druhou oblastí ve které jednotlivé fakulty spolupracují se zahraničím je věda a výzkum. Tato spolupráce je různě rozvinuta na jednotlivých částech JU v závislosti na úrovni rozvoje vlastní výzkumné činnosti.

V rámci mobility značně převažuje počet výjezdů studentů a učitelů JU nad pobyty zahraničních studentů a učitelů na této univerzitě. Proto je hlavním cílem v této oblasti dosáhnout ke změně tohoto nepoměru. Co se týče mobility pracovníků vědy a výzkumu se vedle pracovních stáží na partnerských pracovištích uskutečňují mezinárodní vědecké konference v zahraničí i v České republice. Tato mobilita by se měla zvýšit zapojením do mezinárodních výzkumných programů (např. 6. a 7. Rámcový program EU) či využitím podpůrných projektů (KONTAKT, AKTION) a aplikačních projektů (OP, INTERREG).

V rámci zabezpečení kvality dochází na JU k pravidelným vnitřním hodnocením kvality, které se skládá z hodnocení uvnitř fakult a kateder a z nezávislého studentského hodnocení. Výsledky z nich vycházející slouží jako zpětná vazba k zlepšování příští podoby studijních programů a jednotlivých předmětů a jejich výuky. V nadcházejících letech by mělo dojít k zvýšení podílu studentů, kteří se na hodnocení účastní. Vnější hodnocení kvality obstarává Akreditační komise, která rovněž hodnotí připravenost jednotlivých studijních programů. Dalším důležitým zdrojem informací jsou výroky absolventů týkající se jejich uplatnění na trhu práce, které zobrazují užitečnost náplně studijních programů, jenž daní studenti absolvovali.⁶²

6.1.2 Současná situace - mezinárodní spolupráce Jihočeské univerzity

JU postupně naplňuje jednotlivé cíle uvedené v dlouhodobém záměru, který jsme si popsali v předchozí kapitole. V rámci mezinárodní spolupráce se snaží o její neustálé zvyšování. Kromě již zmíněných mezinárodních programů se nově zapojila i

⁶² ZDROJ: *Dlouhodobý záměr JČU na období 2006-2010* [online]. České Budějovice: JČU [cit. 2008-08-03]. Dostupný z WWW: <http://www.jcu.cz/documents/strategic_plan>

do programů Grundtvig, Lingua a Minerva. Nejvíce se zaměřuje na spolupráci se zeměmi EU (zejména s přeshraničními oblastmi Bavorsko, Horní Rakousko a Slovensko), dále pak rozvíjí spolupráci především s USA a Kanadou. Jednotlivé fakulty pak dále rozšiřují spolupráci se svými zahraničními partnery na základě partnerských smluv. V tomto případě se jedná o spolupráci z geografického hlediska daleko rozmanitější, kdy některé fakulty spolupracují např. s JAR, Zambií, Čínou či Tchajwanem. Pro zlepšení podmínek pro studia zahraničních studentů byl v červnu 2007 založen Mezinárodní studentský klub (International Student Club). Zahraniční spolupráce jednotlivých fakult se v souladu s Dlouhodobým záměrem neustále rozvíjí, fakulty získávají nové zahraniční partnery, zapojují se do nových projektů a v neposlední řadě vzniká řada společných programů a rovněž jsou vytvářeny studijní obory vyučované v cizích jazycích.

Na **Ekonomické fakultě** byl realizován studijní obor *Účetnictví a finanční řízení podniku* s francouzskými univerzitami Savoy a Lyon, s Univerzitou v Pasově a Linci je připravován společný studijní obor na bázi oboru *Řízení a ekonomika podniku*. Současným záměrem je vytvoření společných studijních programů *Hotelnictví a lázeňství* - Triple Degree - s Johannes Kepler Universität Linz (Rakousko) a Universität Passau (Německo) a dále *Obchodní podnikání* - Double Degree - s Université de Bretagne Sud (Francie). Dále zde vznikl nový navazující magisterský obor *Management of regional development* vyučovaný v anglickém jazyce.

Filozofická fakulta plánuje vytvoření bakalářského a navazujícího magisterského studijního programu *středoevropských studií* ve spolupráci s Universität Passau a Univerzitou Konstantina Filozofa v Nitře, dále pak usiluje o akreditaci studia navazujícího magisterského oboru *Francouzská lingvistika* v rámci programu joint Degree ve spolupráci s Paris V. – Université René Descartes. Katedra romanistiky již od roku 2007 nabízí získání *dvojího diplomu* ve spolupráci s Jihobretaňskou univerzitou.

Katedra společenských věd **Pedagogické fakulty** v akademickém roce 2008/2009 poprvé nabídla navazující magisterský studijní program *Migrace a interkulturní vztahy*, na kterém se podílí pět evropských univerzit.

Teologická fakulta se zapojila do projektu *Philosophy for Children* a nabízí v současnosti doktorské studium v němčině v oborech *Teologická antropologie a etika* a *Systematická teologie*.

Zemědělská fakulta připravuje projekt společných studijních programů ve vybraných doktorských studijních programech ve spolupráci Přírodovědecké fakulty a

německé univerzity Giessen. **Přírodovědecká fakulta** rovněž podepsala v roce 2007 smlouvu o společném navazujícím magisterském studiu *Forest Ecology* se Zemědělskou univerzitou Wageingen v Holandsku. Přírodovědecká fakulta JU dále otevřela v akademickém roce 2007/2008 přeshraniční bakalářský studijní obor *Biologická chemie* (Biological Chemistry) ve spolupráci s Johannes Kepler Universität Linz v rámci programu Evropské územní spolupráce Rakousko - Česká republika 2007 – 2013 a připravuje i navazující magisterský studijní obor. Výuka probíhá v anglickém jazyce a je nabízena českým, rakouským i jiným zahraničním studentům. Rovněž se připravuje nový přeshraniční studijní obor *Bio-informatics*.

Výzkumný rybářský a hydrobiologický ústav se pokouší o vytvoření jednotných společných programů oboru *Rybářství* s některými z partnerských zemí (např. Univerzita v Nancy nebo v americkém Kentucky). Obdobný obor magisterského typu studia v Evropě zcela chybí. Společně s Univerzitou v Nancy (Francie) a Univerzitou v Uppsale (Švédsko) pak chce navrhnout magisterský obor *Kontinentální akvakultura* s rotačním studiem ve Francii, Švédsku a České republice. Půjde o rozšíření akreditace oboru využívající současné akreditace magisterského studia rybářství v českém a anglickém jazyce na Zemědělské fakultě JU.

Kromě těchto nejdůležitějších počínů v rámci mezinárodní spolupráce a podpory společných programů existuje na jednotlivých fakultách i řada dalších důležitých partnerství v oblasti výzkumu a vývoje.⁶³

6.1.3 Vyhodnocení plnění dalších principů Boloňského procesu

Nedílnou součástí mezinárodní spolupráce je podpora mobility studentů a pracovníků univerzity. Příloha č.4 udává počet vyjíždějících studentů a profesorů za rok 2007 v rámci jednotlivých mezinárodních programů. Kromě stále se zvyšujícího čísla výjezdů v rámci tradičních programů jako je Erasmus se univerzita snaží zvýšit počet stipendistů i v dalších programech. Pro rok 2009 JU plní projekt, který je zaměřen na studentské mobility studentů, které nelze financovat z jiných zdrojů (Erasmus, CEEPUS, AKTION, DAAD...). Převážně se jedná o zahraniční odborné stáže a studijní pobyty do afrických zemí, USA, Kanady a do asijských zemí. Zároveň jsou stipendia rozvojových programů poskytována také studentům, kteří vyjíždějí do některých

⁶³ ZDROJ: *Aktualizace dlouhodobého záměru JČU pro rok 2009* [online]. České Budějovice: JČU [cit. 2008-10-03]. Dostupný z WWW: <http://www.jcu.cz/documents/strategic_plan/folder.2005-11-08.8072427611/aktualizace-dlouhodobeho-zameru-ju-pro-rok-2009/view?searchterm=v%C3%BDzkumn%C3%A9m>

vybraných evropských zemí na pobyty, které jsou však kratší tří měsíců. V roce 2009 se v rámci tohoto projektu předpokládá realizace 185 studentoměsíci. Velkou výhodou rozvojových programů je jejich flexibilita a možnost využití těchto stipendií všemi studenty (v prezenční i kombinované formě studia) na dobu od jednoho do dvanácti měsíců. Kromě těchto studijních pobytů jsou rovněž realizovány zahraniční mobility na bázi jiných programů a výzkumných projektů, případně na základě přímých vztahů a spolupráci jednotlivých fakult/kateder. Jedná se o různé odborné stáže akademických pracovníků atd.

Plnění zásadního principu restrukturalizace studijních programů je na JU téměř dokončeno. V letech 2006/2007 a 2007/2008 již byla většina studentů přijímána do bakalářských studijních programů a nyní probíhá restrukturalizace programů Učitelství, které každoročně přijímají největší počet studentů. Je proto potřeba získat a zpracovat přehled a prognózu vývoje počtu studentů v jednotlivých variantách dobíhajících nestrukturovaných programech a jejich nahrazení strukturovanými.

Nakonec je třeba zmínit jak je na tom Univerzita co se týče užívání ECTS kreditů a vydávání dodatku k diplomu. Jak již bylo řečeno, veškeré české školy jsou zapojeny do ECTS systému, tudíž JU není výjimkou. Standardně používá tento kreditní systém, který umožňuje studium jednotlivých předmětů studentem na kterékoliv části univerzity a zároveň započítání studia absolvovaného v zahraničí. Stejně tak i dodatek k diplomu je již od konce akademického roku 2004/2005 bezplatně vydáván všem absolventům bakalářských a magisterských studií ve dvojjazyčné anglicko-české podobě s uvedením všech absolvovaných předmětů, jejich rozsahu, kreditního ohodnocení a získané kvalifikace. V roce 2006 bylo rozšířeno i na absolventy doktorských studií.⁶⁴

6.2 Jihobretaňská univerzita versus Boloňský proces

Jak bylo řečeno v předchozí části k zavádění procesu na jednotlivých francouzských univerzitách dochází prostřednictvím čtyřletých bilaterálních smluv mezi univerzitou a Ministerstvem školství. Jihobretaňská univerzita (Université de Bretagne Sud - dále jen UBS) se v současné době opírá o smlouvu pro období 2008-2011⁶⁵, která

⁶⁴ ZDROJ: *Aktualizace dlouhodobého záměru JČU pro rok 2009* [online]. České Budějovice: JČU [cit. 2008-10-03]. Dostupné na WWW: < http://www.jcu.cz/documents/strategic_plan/folder.2005-11-08.8072427611/aktualizace-dlouhodobeho-zameru-ju-pro-rok-2009/view?searchterm=v%C3%BDzkumn%C3%A9m >

⁶⁵ Le contrat quadriennal Université de Bretagne Sud 2008-2011

byla schválena 30.května 2008 na základě návrhu vytvořeného univerzitou. Smlouva samotná byla sepsána Generálním ředitelstvím vysokoškolského vzdělávání a spojuje dvě politiky – evropskou a národní. V rámci evropské politiky se jedná o účastnění se na Boloňském procesu, národní politika pak představuje začlenění zákona LOLF, zmíněného výše. V rámci Boloňského procesu již došlo v roce 2004 k přechodu na strukturovaný systém Licence Master Doctorat. Na druhé straně se však kromě pojmenování diplomů jedná o vybudování evropského systému převodu a akumulace kreditů. Tento systém nebude fungovat, pokud nedojde k vytvoření vzájemné důvěry mezi vysokoškolskými institucemi, studenty a zaměstnanci. Francouzské univerzity jsou založeny na základním konceptu, podle nějž kvalitní vysokoškolské vzdělávání musí být postaveno na kvalitním univerzitním výzkumu. Tento přístup ke kvalitě vysokoškolského vzdělávání a výzkumu dal za vznik agentury AERES, která vyhodnocuje výzkumné, vzdělávací a řídicí projekty univerzity.

V rámci Boloňského procesu je však důležité zmínit smlouvu předchozí pro období 2004-2007, jelikož právě v této době započal přechod univerzity ke strukturovanému studiu a rovněž došlo k dalším důležitým změnám ve spojitosti s procesem. Proto se v první části zaměříme na změny vycházející ze smlouvy pro předcházející období a posléze na nynější situaci a změny, ke kterým by mělo dojít v rámci smlouvy současné.

6.2.1 Období 2004-2007

Čtyřletá smlouva pro období 2004-2007⁶⁶ byla podepsána mezi UBS a Ministerstvem 20.října 2004 a obsahovala 3 základní cíle, kterých měla univerzita v nadcházejících letech dosáhnout. Tyto cíle byly :

- vstup do Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání
- pokračování v rozvoji výzkumu
- zavedení politiky systematického hodnocení činnosti

V rámci otázky studia bylo základní prioritou UBS pro toto období zavedení schématu Licence-Master-Doctorat a celoživotního vzdělávání a začlenění IUP (L'Institut Universitaire Professionnalisé) a IUT (l'Institut universitaire de technologie) do systému, který by posílil transparentnost nabídky studia a viditelnost instituce. Vytváření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání a výzkumu povede k zavedení více různorodých a individualizovaných pedagogických studií. Paralelně s tím

⁶⁶ Le contrat quadriennal Université de Bretagne Sud 2004-2007

bude univerzita pokračovat v úsilí, které vynaložila v oblasti individuálního monitorování a vytvoří trvalou strukturu podpory studentů. Dále univerzita nabízí studium přizpůsobené jak evropskému prostoru vysokoškolského vzdělávání, tak kontextu samotné univerzity. V akademickém roce 2004/2005 se rozhodla představit restrukturovanou nabídku studií, která se opírá o výzkum, a je zaměřená na 3 oblasti :

- právo, ekonomie, řízení
- filologie, humanitní a společenské vědy
- vědy a technologie

Tento strategický výběr umožní předložit čitelnou nabídku na mezinárodním poli.

V rámci politiky mezinárodní otevřenosti budou podle smlouvy rozvinuty 4 prioritní osy pro toto smluvní období. V prvé řadě se jedná o strukturaci a rozvinutí řídicí instance mezinárodních vztahů. Je třeba zviditelnit činnosti jednotlivých složek instituce a postavit do popředí koordinační komisi složenou z mezinárodních aktérů. Ta by se měla scházet pod vedením vice prezidenta nebo jiné pověřené osoby. Komise předloží prezidentovi návrhy a podněty vhodné k zajištění strategického rozvoje činností na mezinárodním poli.

Další osou je definování tématické a zároveň geografické strategie. Obecně řečeno by existující partnerství měla být strukturována a upevněna s přihlédnutím na nové nabídky studií. Bylo rozpracováno několik projektů společných diplomů: odborné magisterské studium managementu evropských sociálních činností s univerzitami v Limericku a Chemnitzu a společné bakalářské studium UBS/Sheffield umožňující přístup na magisterské studium. Dále má být pokračováno v přijímání čínských studentů v rámci meziuniverzitní dohody. Je zamýšleno jeho rozšíření na doktorskou úroveň co se týče oborů matematiky a informatiky. V rámci tří magisterských oborů bude zorganizováno přijetí kanadských partnerských univerzit. Výměny s Vietnamem budou zahájeny na základě existujících partnerství podporovaných územními orgány.

Nakonec je třeba podpořit oboustrannou mobilitu a posílit oblastní politiku. Musí být přijaty konkrétní kroky, které by podnítily učitelskou mobilitu, jakožto zdvihnou páku pro mobilitu studentskou. Strategie přijatá institucí by měla být podporována a doprovázena posílením partnerství (či dokonce sdílením zdrojů) s

RUOA⁶⁷ a univerzitním Euro-pólem⁶⁸ v Rennes na propagačních akcí nabízejících studia v zahraničí.

6.2.2 Současná situace

Jihobretaňská univerzita rychle vstoupila do systému LMD (již v roce 2004) a odhodlaně se pustila do posílení dalších aspektů týkajících se zavádění Boloňského procesu. V oblasti výzkumu UBS strukturovala a tématicky sestavila výzkum zaměřený na 3 silné a viditelné tématické póly, jmenovitě pôle Maths/STIC⁶⁹, pôle MIIG/SHS⁷⁰ a pôle TMV⁷¹, aby tak posílila její atraktivitu a identitu v bretaňském prostředí.

V rámci hodnocení kvality vzdělávání hraje hlavní roli Ministerstvo školství, které každé 4 roky vyhodnocuje jednotlivé státní diplomy a uděluje jim akreditaci. V rámci vnitřního hodnocení má univerzita stále co dohánět. Prozatím neexistuje ucelený systém vnitřního hodnocení ani pravidelné hodnocení studentů.

ECTS systém, další princip procesu, je již plně zaveden a užíván. Nicméně jak již bylo uvedeno výše stejně jako na většině škol nebylo prozatím zahájeno vydávání doplňku k diplomu, jehož název a struktura jsou stále ve stavu jednání.

V rámci vytváření společného Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání udává současná smlouva mezi UBS a Ministerstvem univerzitě dva základní úkoly pro dané čtyřleté období: rozvinout studentskou a učitelskou mobilitu a rozvíjet geografickou a politickou strategii mezinárodní expanze. Tyto cíle budou vyhodnocovány pomocí 3 ukazatelů. Nejprve se jedná se o míru úspěšnosti srovnávající zahraniční a francouzské studenty v rámci studií Master, kdy je cílem dosažení 80% úrovně. Dalším ukazatelem je počet společných diplomů vytvářených ve spolupráci se zahraničními vysokými školami rovněž na úrovni studií Master, kde by mělo během tohoto období dojít k vytvoření 4 společných studijních programů. Posledním cílem je v rámci programu Erasmus vyslat co největší počet studentů UBS do zahraničí.

V rámci podpory mobility byl Ministerstvem zvýšen roční rozpočet studentských stipendií (43% navýšení) a rovněž rozpočet pro oddělení mezinárodních vztahů. To si dává za cíl posílit konkurenceschopnost univerzity na mezinárodním poli,

⁶⁷ Le Réseau des Universités de l'Ouest Atlantique - jedná se o síť spolupráce mezi 10 univerzitami v regionech Bretaň, Limousin, Pays de la Loire a Poitou-Charentes umožňující výměnu informací, koordinaci politik jednotlivých univerzit a spolupráci na společných projektech.

⁶⁸ Centrum mezinárodní mobility v Rennes mající za cíl podporovat zahraniční mobilitu univerzit a grandes écoles v Rennes

⁶⁹ Mathématiques - Sciences et techniques de l'information et de la communication

⁷⁰ Mer, innovation, internationalisation et gouvernance dans le domaine des sciences humaines et sociales

⁷¹ Technologie des matériaux et du vivant

neustále rozvíjet jednotlivé programy jako Erasmus a tím podpořit lepší profesní zapojení studentů po absolvování studia. Podle slov ředitelky oddělení mezinárodních vztahů Jihobretaňské univerzity **Sandry Vessier** má absolvent, který byl v rámci svého studia v zahraničí, mnohem větší šanci na úspěch při hledání práce, jelikož firmy shledávají tyto uchazeče kompetentnější, zejména pak z jazykového hlediska. Každému studentu UBS musí být umožněno v určitém okamžiku odjet na část studia do země dle svého výběru. Nicméně mobilita spočívá na akademickém průběhu studia, to znamená, že je zde spojitost mezi studijním programem a mobilitou. Závisí zde tedy na zájmu každého studijního programu. Např. u jazykových oborů mohou studenti vyjet kdykoliv, jelikož jim zahraniční pobyt přinese jazykové a kulturní znalosti, které poté využijí při studiu doma. Na druhé straně např. u právnických oborů je doporučen výjezd až v pozdějších ročnících, jelikož jsou třeba určité základní znalosti a dovednosti před absolvováním části studia v zahraničí.

Mobilita je viděna jako jeden z nástrojů výstavby Evropy, proto i zde existuje neustálá snaha o její zvyšování. Univerzita se snaží zajistit co největší počet destinací pro své studenty, nejvíce spolupracuje se sousedními zeměmi (Španělsko, Německo, Velká Británie), ale je rovněž otevřena i novým členským státům EU (Polsko, Maďarsko, Rumunsko) či Turecku, které jakožto přidružená země EU může využívat program Erasmus. Mezi lety 2003-2004 a 2007-2008 se počet vyjíždějících studentů zvýšil o 69% (z 243 na 412). Zahraniční kolegové se stále častěji zapojují do organizace mobilit – 41 z nich přijala delegace z UBS v letech 2006-2007 a výzkumníci Jihobretaňské univerzity spolupracují na řadě mezinárodních projektech a zapojují se do průběžných školení. Stejná váha je přikládána jak podpoře výjezdů studentů do zahraničí tak i přijímání zahraničních studentů na UBS.⁷²

Kromě stálého rozšiřování partnerských univerzit se UBS snaží v rámci těchto partnerství o vytváření nových společných studijních programů. Jsou rozvíjeny nové projekty pro vytvoření těchto programů, nicméně se jedná o velmi složitý proces, který vyžaduje, aby se jednotlivé univerzity dobře znaly, a aby byli jejich studijní obory téměř identické. Po dlouhých diskuzích pak dochází k sepsání bilaterální smlouvy, která je značně specifická a obsahuje informace o tom, co a jak má student tohoto společného programu splnit, jak bude hodnocen, jaká je struktura tohoto programu atd. Nyní UBS nabízí kromě dvojího diplomu v oblasti mezinárodního obchodu na úrovni Licence ve

⁷² *Bulletin d'information sur les Relations Internationales à l'UBS*. Lorient: Service des Affaires Internationales de l'UBS, 2007

spolupráci s JČU, o kterém se zmíníme v následující kapitole, i další společné programy magisterské. Jedná se o obor *Gestion et valorisation des ressources biologiques, Traduction juridique et judiciaire* a *Communication et échanges européens*. Jiné obory zase nabízejí část studia v anglickém jazyce jako např. magisterské studium *GPSI Éco-Conception des polymères et composites*.

Všechny zmíněné aspekty, tedy zavádění dvojích diplomů či společných programů, výuky v cizích jazycích, studentské a učitelské mobility, strukturování mezinárodních partnerství, účastnění se na mezinárodních programech atd. představují nástroje, které podle vice prezidenta oddělení mezinárodních vztahů UBS **Jeana Peterse** přispějí k upevnění mezinárodního rozměru Jihobretaňské univerzity.

6.3 Přínosy Boloňského procesu pro univerzity a pro jejich spolupráci

Boloňský proces má za úkol vytvořit jednotný systém vysokého školství v Evropě, jenž by usnadnil studium v jednotlivých zemích, uznávání jejich kvalifikací a tudíž i následné ucházení se o pracovní příležitosti kdekoliv v Evropě. Z tohoto hlediska tedy pro jednotlivé univerzity znamená tento proces jednoznačně pozitivní přínos, jelikož se díky zavádění jednotlivých principů procesu stávají viditelnějšími na mezinárodním poli a začlenění se do společné struktury pak nabízí velké možnosti pro jejich studenty. Na druhé straně implementace procesu samozřejmě přináší velkou administrativní zátěž pro univerzity při restrukturalizaci a přizpůsobování jednotlivých studijních programů či při přechodu na ECTS systém. Nicméně jelikož jsme se zaměřili zejména na otázku rozvoje mezinárodní spolupráce jedná se v tomto případě pouze o pozitiva, jež proces přináší. V této oblasti hraje, podle slov Sandry Vessier, velmi usnadňující roli.

Konkrétně pak v případě UBS a JČU znamenal proces rozvoj partnerství mezi těmito univerzitami a následné vytvoření společného dvojího studijního programu. Díky partnerství mezi městy Lorient a Českými Budějovicemi došlo v roce 1999 z iniciativy Ing. Ladislava Fňouky z Magistrátu Českých Budějovic k setkání zástupců obou univerzit a toto setkání bylo základem jejich pozdější spolupráce. Po započetí spolupráce v rámci programu Erasmus byla postupem času podepsána bilaterální smlouva, která ustanovila společný studijní program v rámci bakalářského oboru Francouzský jazyk pro evropský a mezinárodní obchod na katedře romanistiky Filozofické fakulty JČU a oboru Licence Commerce international na oddělení

aplikovaných cizích jazyků (Langues étrangères appliquées) Jihobretaňské univerzity. Od roku 2007 tento program umožňuje studentům po absolvování třetího ročníku na partnerské univerzitě získat dvojí diplom. Zájem je především ze strany českých studentů, nicméně se očekává i vzestup zájemců ze strany francouzské, jelikož v současnosti je tento program teprve ve stádiu rozvoje.

Závěr

Boloňský proces se stal bezesporu průlomem v oblasti evropského vysokého školství. Tato významná koordinační aktivita Evropské Unie viditelně mění svět vysokoškolských studentů, učitelů a lze říci, že i zaměstnavatelů a uvádí tak vysoké školství v Evropě do pohybu. Cílem procesu je sblížení různorodých vysokoškolských systémů jednotlivých signatářských zemí a vytvoření tak Evropského vysokoškolského prostoru, v němž bude usnadněna mobilita studentů a učitelů a kde budou rozšířeny možnosti uplatnění se nejen na národním, ale i zahraničním trhu práce. Tím by mělo dojít k posílení konkurenceschopnosti evropského kontinentu a k jeho celkovému rozvoji.

K ohodnocení dosažených výsledků procesu bych si dovolila uvést slova komisaře pro vzdělávání, odbornou přípravu, kulturu a mládež Jána Figel'a : *„Boloňský proces přinesl větší slučitelnost a srovnatelnost systémů vysokoškolského vzdělávání. Z Evropy mimo jiné učinil atraktivnější destinaci pro studenty z ostatních světadílů. Je sice stále ještě co zlepšovat, abychom splnili cíle stanovené v roce 1999, ale zároveň je i nutné jít vpřed a řešit nové úkoly, zejména v současné hospodářské krizi. Vysokoškolské vzdělávání hraje klíčovou úlohu v podpoře udržitelného hospodářského oživení a inovací. Univerzity musí být modernizovány a pokud vlády nejen v Evropě ale i na celém světě tuto nutnost uznají, získá Boloňský proces podporu, která je nezbytnou podmínkou úspěchu.“*

Z toho vyplývá, že ač proces přinesl spoustu změn a pokroků v oblasti vytváření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání, stále je co zlepšovat. Tomu odpovídá i závěr z nedávné konference ministrů v belgických městech Leuven a Louvain-La-Neuve, který předpokládá pokračování procesu i v dalším desetiletí, tedy do roku 2020. Tento proces se projevil jako velmi atraktivní, jelikož se konference kromě signatářských zemí účastnilo i dalších 20 mimoevropských zemí. Byl vytvořen nový program a vyzdvihnuty další priority pro nadcházející období.

Hlavní výzvu pro toto období představuje především sociální rozměr vysokého školství. Nezbytnost lepšího zajištění rovnosti přístupu k vysokoškolskému vzdělávání a poskytnutí rovných příležitostí všem dokazuje aktuální situace, kdy se studenti v některých evropských zemích bouří proti způsobu financování vysokoškolského vzdělávání, zejména ve Francii, kde byly po několik týdnů obsazeny vysoké školy

stávkujícími studenty. K těmto stávkám došlo v průběhu mého studijního pobytu ve Francii, nicméně až později jsem si uvědomila souvislost mezi vzniklou situací a samotným Boloňským procesem. Stávka na Jihobretaňské univerzitě se týkala více aspektů, nicméně vliv tohoto procesu byl také jedním z nich. Z rozhovorů se stávkujícími studenty a z některých novinových článků byla patrná obava z toho, že aktuální evropská politika vede k privatizaci a ke komodifikaci vzdělávání a k vytlačení veřejného a bezplatného vzdělávacího systému. Je tedy zřejmé, že existují i negativní dopady ať přímo či nepřímo spojené s Boloňským procesem a hledání jejich řešení tak představuje novou výzvu pro tento proces.

Cílem celé této bakalářské práce bylo představení pro mnohé neznámého Boloňského procesu, pokusit se vysvětlit systém jeho fungování a přiblížit principy, na nichž je postaven. Díky studiu konkrétní implementace na dvou vybraných univerzitách jsem se snažila hlouběji proniknout do problematiky tohoto procesu a do jeho komplexity. Měla jsem tak možnost na tento proces nahlížet i z „vnitřní“ strany, kde v případě oddělení mezinárodních vztahů tento proces představuje nové možnosti v oblasti mezinárodní spolupráce. A to znamená i nové možnosti pro samotné studenty. A o ty jde v tomto případě především. Umožnit jim získat co nejlepší vzdělání kdekoliv v Evropě i mimo ni, nasbírat cenné zkušenosti a dovednosti, díky kterým se stanou konkurenceschopnými na trhu práce kdekoliv na světě.

Le Résumé

Le Processus de Bologne est un processus de réformes européen visant à construire un Espace européen de l'enseignement supérieur avant 2010. Il englobe actuellement quarante-six pays qui s'engagent à remplir des principes de ce processus, dont l'objectif principal est de rendre l'enseignement supérieur européen plus visible, plus attractif et confiant et par conséquent renforcer la compétitivité de ses diplômés sur le marché du travail mondial.

Le but de ce travail était de présenter le Processus de Bologne dans son ensemble et de décrire la manière de sa mise en œuvre dans les pays signataires, notamment en République Tchèque et en France. Pour mieux comprendre cette problématique, une étude de deux cas concrets a été menée en observant l'implantation de ce processus au sein de l'Université de Bohême-Sud et à l'Université de Bretagne-Sud.

L'origine de l'idée de la création de l'Espace européen de l'enseignement supérieur remonte à l'année 1989, quand un groupe de recteurs provenant des universités éminentes mondiales s'est réuni à Bologne pour formuler une vision à long terme du développement de l'enseignement supérieur européen. Cette réunion a fait naître un document contenant des principes et des tendances de base du développement universitaire mondial appelé *Magna Charta Universitatum*, qui a été signé par les 388 recteurs présents. Dix ans après, à l'occasion du 700ème anniversaire de l'Université de Paris, les ministres en charge de l'enseignement supérieur en Allemagne, en France, en Italie et au Royaume-Uni ont signé *la Déclaration de la Sorbonne* formulant des buts concrets de la transformation de l'enseignement supérieur dans les pays signataires en s'inspirant de la *Magna Charta Universitatum*. Cette déclaration a annoncé les principaux objectifs de l'Espace européen de l'enseignement supérieur qui ont été inclus dans la *Déclaration de Bologne* signée le 19 juin 1999 à Bologne par 29 pays européens. Chaque pays signataire s'est engagé à réformer son propre système d'enseignement supérieur pour créer une convergence globale au niveau européen en coordonnant leurs politiques avec les objectifs du Processus.

Depuis cette déclaration les ministres se sont réunis tous les deux ans pour discuter du processus, évaluer les progrès atteints et surtout pour développer les

nouvelles mesures à mettre en place. Les conclusions de chaque conférence ministérielle ont été inscrites dans les communiqués finaux et constituent ainsi la base juridique du processus et le cadre de son développement. Les conférences ministérielles ont été organisées à Prague en 2001, à Berlin en 2003, à Bergen en 2005, à Londres en 2007 et la dernière à Leuven et à Louvain-la-Neuve en 2009. Pendant ces conférences, de nouveaux membres ont été admis et le nombre total des pays participants est donc passé de 29 à 46.

Pour acquérir l'objectif du Processus de Bologne, c'est-à-dire créer un Espace européen de l'enseignement supérieur d'ici 2010, les trois principes généraux ont été fixés. Il s'agit de la mise en place d'un système en deux ou bien en trois cycles, de l'adoption d'un système de diplômes facilement lisibles et comparables et de l'application d'un système d'assurance de la qualité. Le premier principe mentionné suppose l'adaptation des systèmes d'enseignement supérieur nationaux à la structure fondée sur deux, puis sur trois cycles. Le premier cycle (*Licence*) correspond à une durée de 3 ans, le deuxième (*Master*) à 2 ans et le troisième (*Doctorat*) à 2 ans. Les deux diplômes de base, la Licence et le Master, ont d'abord été définis et sont maintenant adoptés par tous les pays du Processus de Bologne.

Le deuxième principe concernant la reconnaissance des diplômes et des périodes d'études s'appuie sur l'établissement du *Cadre européen des certifications* (EQF) qui devrait permettre d'établir des correspondances entre les systèmes de certification des différents pays par rapport à un cadre de référence européen commun. Cet outil devrait faciliter la lecture des certifications nationales dans toute l'Europe et favoriser ainsi la mobilité des étudiants et des travailleurs. La problématique de la reconnaissance des diplômes est ensuite ancrée dans la *Convention de reconnaissance de Lisbonne* élaborée par le Conseil de l'Europe en collaboration avec l'UNESCO en 1997. Depuis sa rédaction, la majorité des pays européens l'a ratifiée et s'est engagée à se conformer à ses principes.

Le dernier des trois principes généraux concerne l'assurance de la qualité de l'enseignement supérieur. Le processus encourage le développement d'une culture de la qualité au sein des universités européennes et des systèmes nationaux d'assurance de qualité en Europe. À cette fin, le *Registre européen des agences d'assurance qualité* a été établi et des standards communs pour la mise en place des procédures de garantie de la qualité dans les établissements d'enseignement supérieur ont été incorporés dans le document „*Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher*

Education Area'''. À côté de ces principes, d'autres qui les complètent ont été développés, dont l'intention est surtout de faciliter la mobilité des étudiants et des enseignants. Dans ce domaine le *Système Européen de Transfert et d'Accumulation des Crédits* (ECTS), qui facilite la lecture et la comparaison des programmes d'études des différents pays européens est devenu un outil indispensable tout autant que la livraison du *Supplément au diplôme*. En liaison avec la mobilité, le Processus incite aussi au renforcement des partenariats internationaux et à la création des *programmes d'études conjoints*.

Le coeur du Processus de Bologne est constitué par le *Groupe de suivi* (Follow-Up Group) composé des pays signataires qui représentent des membres permanents, de la *Commission européenne* en tant que le membre additionnel et des organisations diverses qui jouent le rôle des membres consultatifs. Parmi ces organisations, on trouve le *Conseil de l'Europe*, l'*Association Européenne de l'Université* (EUA), l'*Association Européenne des Institutions d'Enseignement Supérieur* (EURASHE), l'*Union des Étudiants d'Europe* (ESU), *Association européenne pour l'assurance qualité dans l'enseignement supérieur* (ENQA), l'*Internationale de l'Éducation* (EI) et *BUSINESSEUROPE* dont chacun a une fonction particulière.

Dans le fonctionnement du Processus, le Groupe de suivi joue le rôle primordial, étant soutenu par le *Secrétariat* et le *Conseil de Bologne* et par le *Groupe préparatoire* dont la fonction est surtout de préparer des conférences ministérielles. Ce sont ces conférences ministérielles qui sont au coeur du processus décisionnel.

Pour que le Processus de Bologne puisse fonctionner, il faut que tous les pays signataires accomplissent des objectifs donnés. Chaque pays doit choisir ses moyens et ses politiques appropriées pour y arriver. La République tchèque a subi une réforme de l'enseignement supérieure qui aurait pour but entre autre d'adapter sa structure au modèle désigné par le Processus de Bologne. Pour mettre en oeuvre le Processus, le Ministère de l'éducation élabore la *Stratégie nationale de l'enseignement supérieur* qui englobe l'application des principes du Processus dont les universités devraient se préoccuper. En observant l'accomplissement des différents principes du Processus, on peut constater que la République tchèque a fait de grands progrès et se range parmi les pays les plus en avance de ce point de vue.

Dans le cas de la France, l'implantation du Processus paraît plus difficile vu la taille de ce pays et la structure des diplômes, très différente de celle proposée par le Processus. Cependant petit à petit elle remplit des principes particuliers pour pouvoir

s'intégrer dans l'Espace de l'enseignement supérieur. En 2007 la publication de *la loi n°2007-1199 du 10 août 2007 relative aux libertés et responsabilités des universités* a entamé la réforme qui servait entre autre à la mise en oeuvre du Processus dans les universités françaises. Par le biais des contrats quadriennaux entre le Ministère de l'éducation et les universités, ces dernières sont engagées à accomplir des objectifs du Processus. Selon *le Rapport national du processus de Bologne pour la période 2007-2009* la France a réussi à structurer ses programmes d'études en 3 cycles, elle a introduit le système ECTS et elle est considérée comme un des pays ayant la plus forte mobilité des étudiants et des enseignants.

Dans le cadre de la mise en œuvre du Processus de Bologne, le rôle principal repose sur les institutions de l'enseignement supérieur. Les pays eux-mêmes ne créent que des instructions que les universités doivent prendre en considération et adapter les politiques selon les objectifs formulés à cette fin par les Ministères de l'éducation.

Dans le cas de l'Université de Bohême-Sud, l'application du processus est intégrée dans le document *L'intention à long terme 2006-2010* et dans sa *Mise à jour pour l'année 2009*. L'axe central de la stratégie formulée est représenté par l'intégration continue de l'université dans les structures internationales, en développant des partenariats dans le domaine de l'éducation et de la recherche. Toutes les facultés participent à la création de nouveaux projets de partenariat et des différents programmes conjoints avec des universités étrangères se réalisent. Par l'intermédiaire des programmes comme ERASMUS, AKTION, CEEPUS et d'autres, l'université favorise la mobilité des étudiants et se préoccupe actuellement de renforcer la mobilité entrante qui est bien plus faible que la mobilité sortante. Elle coopère surtout avec les États de l'UE mais aussi avec les États-Unis ou avec le Canada. En ce qui concerne les autres principes du Processus elle s'en acquitte bien, dans l'année académique 2006/2007 la structuration de la majorité de programmes d'études a été terminée, il reste la question des programmes d'études pédagogiques qui demandent un effort particulier pour pouvoir les transmettre dans le système Licence-Master-Doctorat. La délivrance du Supplément au diplôme est assurée, le système ECTS est aussi déjà intégré et l'assurance de la qualité est garantie d'une part par la Commission d'accréditation et d'autre part par l'université elle-même.

Dans le cas de l'Université de Bretagne-Sud, l'implantation du processus est basée sur les contrats quadriennaux signés entre l'université et le Ministère de l'éducation. *Le contrat quadriennal pour la période 2004-2007* formule trois objectifs

principaux que l'université devrait accomplir, l'un deux étant l'entrée dans l'Espace européen de l'enseignement supérieur. À cette fin la structuration des programmes d'études a été mise en place en 2004, de nouveaux projets de coopération internationale ainsi que des programmes conjoints ont été élaborés pour promouvoir la mobilité des étudiants et des enseignants. Cette expansion à l'international représente la stratégie principale du contrat actuel pour la période 2008-2011. Dans le cadre des principes facilitant la mobilité, le système ECTS a été établi, mais, concernant le supplément au diplôme, les débats permanents sur l'appellation et sur le contenu de ce document empêche pour le moment sa délivrance. Pour simplifier, le processus signifie surtout pour les universités le développement des coopérations internationales, ce qui a abouti dans le cas de ces deux universités à la création d'un programme conjoint entre elles, donnant la possibilité depuis 2007 à leurs étudiants d'effectuer une partie des études à l'université partenaire et de gagner le double diplôme dans le domaine du commerce international.

Pour conclure, il est bien évident que le Processus de Bologne est devenu un moyen indispensable dans le rapprochement des différents systèmes de l'éducation en Europe et dans le renforcement des relations internationales entre les pays signataires, ce qui représente des bases pour la création de l'Espace européen de l'enseignement supérieur. Un espace où la mobilité des étudiants et des enseignants est facilitée et qui offre des possibilités beaucoup plus étendues pour se faire valoir sur le marché du travail européen et mondial. Mais chaque action, si ambitieuse soit elle, implique en contrepartie certains risques et défis. Les années dernières ont prouvé que le processus a encore du pain sur la planche. Pour les années à venir il faut qu'il s'attaque au problème de la dimension sociale de l'enseignement supérieur. La garantie de l'égalité dans l'accès à l'enseignement supérieur et des opportunités égales pour tous est ainsi devenue un nouveau objectif du processus.

Česko-francouzský glosář hlavních termínů

Glossaire bilingue des termes principaux

Aktualizace	Mise à jour f.
Asociace evropských univerzit	L'Association Européenne de l'Université f.
Bakalářský diplom	Licence f.
Bílá kniha	Livre blanc m.
Boloňský proces	Processus de Bologne m.
Deklarace	Déclaration f.
Dlouhodobý záměr	Intention à long terme f.
Dohoda o studiu	Contrat d'études m.
Doktorát	Doctorat m.
Doplněk k diplomu	Supplément au diplôme m.
Evropská asociace institucí terciárního vzdělávání	Association européenne des institutions d'enseignement supérieur f.
Evropská komise	Commission européenne f.
Evropská síť pro zajišťování kvality ve vysokoškolském vzdělávání	Association européenne pour l'assurance qualité dans l'enseignement supérieur f.
Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání	Éspace européen de l'enseignement supérieur m.
Evropský rámec kvalifikací	Cadre européen des certifications m.
Evropský registr kvality	Registre européen des agences d'évaluation de l'enseignement supérieur
Evropský svaz studentů	Union des étudiants d'Europe f.
Implementace	Mise en oeuvre f.
Jihobretaňská univerzita	Université de Bretagne Sud f.
Jihočeská univerzita	Université de Bohême Sud f.
Katalog předmětů	Catalogue de cours m.
Komuniké	Communiqué f.
Konkurenceschopnost	Compétitivité f.
Kredit	Crédit m.

Lisabonská smlouva o uznávání kvalifikací	Convention de reconnaissance de Lisbonne f.
Magistr	Master m.
Mezinárodní spolupráce	Coopération internationale f.
Ministerská konference	Conférence ministérielle f.
Ministerstvo školství	Ministère de l'éducation
Mobilita	Mobilité f.
Partnerství	Partenariat m.
Pomocný člen	Membre additionnel m.
Přijímací smlouva	Convention d'accueil f.
Přípravná skupina	Groupe préparatoire m.
Rada Evropy	Conseil d'Europe m.
Řídící skupina	Group de suivi m.
Společné studijní programy	Programmes d'études conjoints m.
Uznávání odborných kvalifikací	Reconnaissance des qualifications professionnelles f.
Výpis známek	Relevé de notes m.
Vysokoškolské vzdělávání	Enseignement supérieur m.
Výstupy ze vzdělání	Résultats d'apprentissage

Literatura

Tištěné monografie:

HAMESSE, Jacqueline. *Bilan et perspectives des études médiévales en Europe : actes du premier Congrès européen d'études médiévales*. Louvain-la-Neuve: Fédération internationale des instituts d'études médiévales, 1995. 522 s.
ISBN 0215003020

GAUTHIER, André. *La construction européenne : étapes et enjeux*. Rosny sous Bois: Bréal, 2003. 384 s.
ISBN 2-85394-773-4

ROMAINVILLE, Marc. *L'échec dans l'université de masse*. Paříž: Harmattan, 2000. 128 s.
ISBN 2747501493

ROLLOT, Olivier. *Etudier en Europe*. Paříž: L'Étudiant, 1995. 216 s.
ISBN 2867453860

VANISCOTTE, Francine. *La mobilité étudiante en Europe, mythe ou réalité ? : comparaison France - Royaume-Uni*. Paříž: Hartmattan, 2003. 248 s.
ISBN 2747556034

SANZ, Nuria. *Le patrimoine des universités européennes*. Brusel: Édition du Conseil de l'Europe, 2002. 242 s.
978-92-871-4959-6

The history of European cooperation in education and training : Europe in making - an example. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropské Unie, 2006. 330 s.
ISBN 92-894-8986-3.

Elektronické monografie:

Stránky Boloňského procesu [online]. Praha: MŠMT, 2006. [cit. 2008-01-09].
Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz>>.

Magna Charta Universitatum [online]. Bologna : 2000 [cit. 2008-09-01].
Dostupný z WWW: <<http://www.magna-charta.org>>.

Text Pražského komuniké [online]. Praha: MŠMT, 2000. [cit. 2008-12-09].
Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/files/KomunikePraha.pdf>>.

Text Berlínského komuniké [online]. Praha: MŠMT, 2000. [cit. 2008-12-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/?id=KomunikeBerlin>>.

Evropský rámec kvalifikací [online]. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008 [cit. 2008-20-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.nuov.cz/evropsky-ramec-kvalifikaci>>.

Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area [online]. Helsinky: ENQA, 2000 [cit. 2008-20-09]. Dostupný z WWW: <[http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20\(2\).pdf](http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20(2).pdf)>.

Text Londýnského komuniké [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2008-30-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/?id=KomunikeLondon>>.

Evropský kvalifikační rámec a Národní soustava kvalifikací ČR, [online]. Praha, EurActiv.cz, 2004 [cit. 2008-10-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/vzdelavani0/link-dossier/evropsky-kvalifikacni-ramec-a-narodni-soustava-kvalifikaci-cr>>

Text Lisabonské úmluvy [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2008-10-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/?id=LisbonConvention>>.

UK position on quality assurance [online]. London: Europe Unit, 2004 [cit. 2008-10-10]. Dostupný z WWW: <http://www.europeunit.ac.uk/sites/europe_unit2/bologna_process/uk_policy_positions/uk_position_on_quality_assurance.cfm>

European Credit Transfer [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2008-30-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/?id=ECTS>>.

Education and training: European Credit Transfer and Accumulation System [online]. Brusel: Evropská komise. [cit. 2008-30-09]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc48_en.htm>.

Hijden, P. Klíčové vlastnosti ECTS [online]. 2.-3.10.2007. Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/files/K080415HonzikECTS.pdf>>

Education and training: The Diploma Supplement [online]. Brusel: Evropská komise, poslední aktualizace 2006-03-05 [cit. 2008-30-09].

Dostupný z WWW:

<http://ec.europa.eu/education/policies/rec_qual/recognition/diploma_en.html>.

Text Berlínského komuniké [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2008-12-09].

Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/?id=KomunikeBerlin>>.

Tisková zpráva Eurydice: Zaostrěno na strukturu vysokého školství v Evropě - vývoj v jednotlivých zemích v rámci Boloňského procesu [online]. Brusel:Eurydice, 2006/2007 [cit. 2008-10-10].

Dostupný z WWW:

<<http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/commonpressdos/PR086CS.pdf>>

Oficiální stránky Boloňského procesu [online]. Brusel, 2007 [cit. 2008-15-10].

Dostupný z WWW: <<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/pcao/>>

Education and training [online]. Brusel: Evropská komise, poslední aktualizace 2009-05-05 [cit. 2008-15-10].

Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/education/index_en.htm>.

EUA involvement in the Bologna process [online]. Brusel: EUA, 2001 [cit. 2008-23-10].

Dostupný z WWW: <<http://www.eua.be/bologna-universities-reform/>>

Oficiální stránky EURASHE [online]. Brusel: EURASHE, 1990 [cit. 2008-25-10].

Dostupný z WWW: <<http://www.eurashe.eu/RunScript.asp?p=ASP/Pg0.asp>>

Oficiální stránky ESU [online]. Brusel: European Student's Union, 1982 [cit. 2008-25-10].

Dostupný z WWW: <<http://www.esu-online.org/>>

The Bologna Process: Unice's position and expectations [online]. Vydáno 15.října 2004 [cit. 2008-17-10].

Dostupný z WWW: <http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/03-Pos_pap-05/041015_UNICE.pdf>

Oficiální turecké stránky Boloňského procesu: „Functioning of the Bologna Process“ [online] [cit. 2008-23-10]

Dostupný z WWW: <<http://bologna.yok.gov.tr/index.php?page=yazi&c=1&i=50>>

Decision making within the process [online]. London: Europe Unit, 2004 [cit. 2008-23-10].

Dostupný z WWW:

<http://www.europeunit.ac.uk/bologna_process/decision_making.cfm>

Text Bílé knihy terciárního vzdělávání [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2008-30-10].

Dostupné na WWW:

<http://www.msmt.cz/uploads/bila_kniha/schvalena_bktv/BKTV_finalni_verze.pdf>

Internetové stránky ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2008-30-10].

Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/akreditacni-komise>>

Text Národní zprávy 2007-2009 [online]. Praha: MŠMT, 2000. [cit. 2008-12-09].

Dostupný z WWW: <<http://www.bologna.msmt.cz/?id=KomunikeBerlin>>

<<http://www.msmt.cz/vzdelavani/narodni-zprava-2007-2009>>

Oficiální stránky sítě ERIC-NARIC [online]. Brusel, 1999. [cit. 2008-12-10].

Dostupný z WWW: <<http://www.enic-naric.net/index.aspx?s=n&r=g&d=about>>

Internetové stránky VŠO v Praze, o.p.s. [online]. Praha. [cit. 2008-12-10].

Dostupný z WWW: <<http://www.vso-praha.eu/view.php?cisloclanku=2007040007>>

Oficiální internetové stránky NAEP [online]. Praha: MŠMT, 2007. [cit. 2008-30-10].
Dostupný z WWW: <<http://www.naep.cz/>>

Internetové stránky Ministerstva školství Francie: „L'enseignement supérieur“ [online].
[cit. 2008-04-11].
Dostupný z WWW: <<http://www.education.gouv.fr/cid26/l-enseignement-superieur.html>>

Internetové stránky francouzského Premiéra: „Le réussite des universités et des étudiants“ [online]. Vydáno 09.08.2007. [cit. 2008-04-11].
Dostupný z WWW: <http://www.premier-ministre.gouv.fr/chantiers/enseignement_superieur_845/>

Internetové stránky Ministerstva pro vysokoškolské vzdělávání a výzkum Francie: „Présentation du projet de loi relatif aux libertés des universités au Sénat“ [online].
Aktualizováno 20.12.2007.
Dostupný z WWW: <<http://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/cid20131/presentation-du-projet-de-loi-relatif-aux-libertes-des-universites-au-senat.html>>

TROQUET, M. „L'application du processus de Bologne en France“ [online].
Promoscience.org [cit. 2008-04-11].
Dostupný z WWW:
<http://www.promosciences.org/ressources/telechargement/lorient_2007/7_M_TROQUET2_Lorient_07.pdf>

Dlouhodobý záměr JČU na období 2006-2010 [online]. České Budějovice: JČU [cit. 2008-08-03].
Dostupný z WWW: <http://www.jcu.cz/documents/strategic_plan>

Aktualizace dlouhodobého záměru JČU pro rok 2009 [online]. České Budějovice: JČU [cit. 2008-10-03].

Dostupný z WWW: <http://www.jcu.cz/documents/strategic_plan/folder.2005-11-08.8072427611/aktualizace-dlouhodobeho-zameru-ju-pro-rok-2009/view?searchterm=v%C3%BDzkumn%C3%A9m>

Ostatní zdroje:

Le contrat quadriennal Université de Bretagne Sud 2004-2007. Paris: Ministère de l'enseignement supérieur et de la recherche, 2004. 18 s.

Le contrat quadriennal Université de Bretagne Sud 2008-2011. Paris: Ministère de l'enseignement supérieur et de la recherche, 2008. 37 s.

Bulletin d'information sur les Relations Internationales à l'UBS. Lorient: Service des Affaires Internationales de l'UBS, 2007.

Přílohy

Příloha č.1: Logo Boloňského procesu⁷³

⁷³ ZDROJ: <http://stan.uio.no/blog/isne/Bologna.bmp>

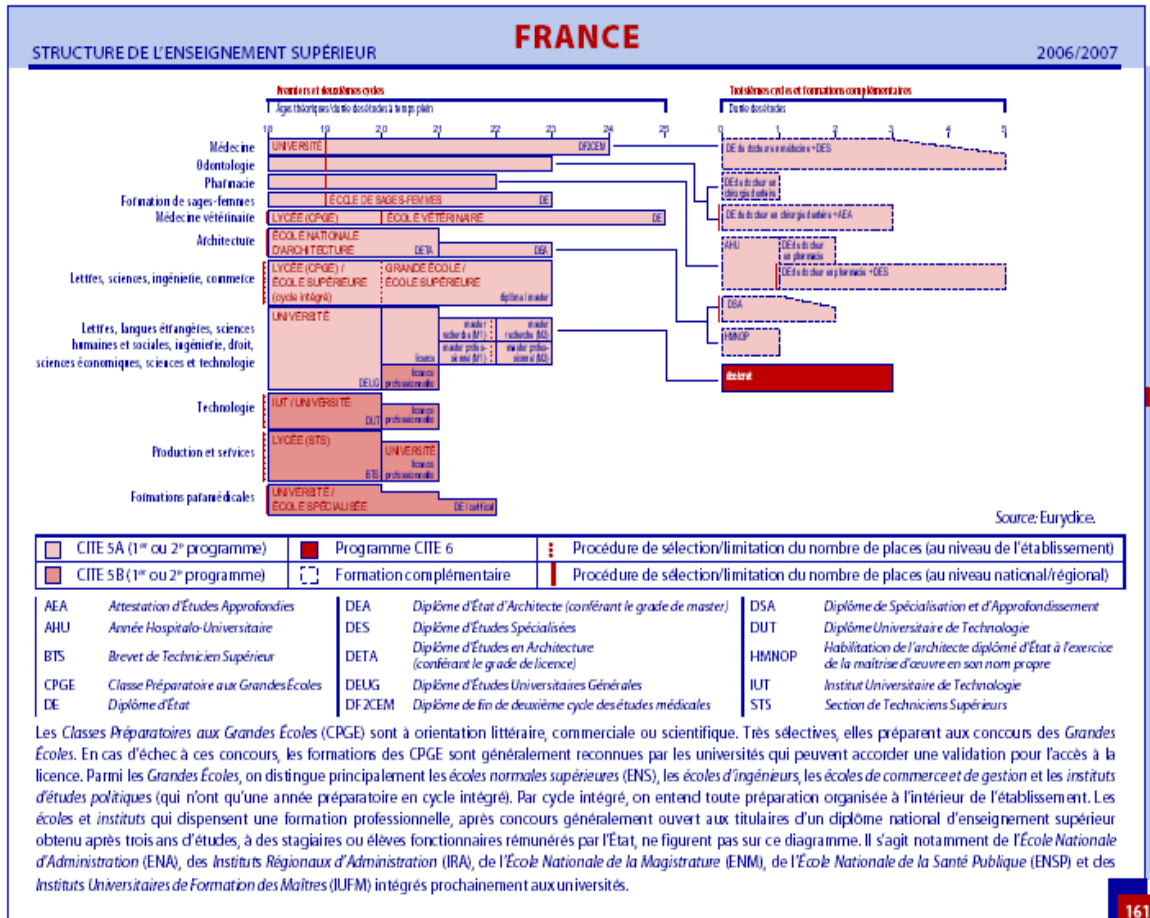
Stručný přehled stavu českého systému terciárního vzdělávání

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pokračující propojování vzdělávací a výzkumné a vývojové činnosti. ▪ Rozvíjející se spolupráce vzdělávacích institucí s aplikační sférou. ▪ Standardizovaný akreditační proces. ▪ Postupné zavádění principů tzv. Boloňského procesu (dále jen „boloňský proces“). ▪ Přehledný systém normativního financování. ▪ Zapojení reprezentace vysokých škol do rozhodování o zásadních otázkách rozvoje vysokých škol a do legislativního procesu. ▪ Příznivé pokrytí České republiky institucemi terciárního vzdělávání. ▪ Vysoká společenská prestiž akademických pracovníků. ▪ Vysoká ekonomická návratnost vysokoškolského vzdělání. ▪ Velký význam přikládán vysokoškolskému vzdělání pro životní úspěch. ▪ Aktivní role vysokých škol v péči o kulturní dědictví a jeho rozvoj. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Výrazné podfinancování a minimální garance objemu finančních prostředků poskytovaných státem. ▪ Nízký podíl dospělé populace s vysokoškolským vzděláním s velkými rozdíly mezi věkovými skupinami. ▪ Nízký podíl absolventů kratších studijních programů vstupujících na trh práce. ▪ Vysoká míra neukončování studia, zejména na technických vysokých školách. ▪ Špatná provázanost a nízká prostupnost mezi jednotlivými stupni vysokoškolského vzdělávání na různých vysokých školách a mezi vyššími odbornými školami a vysokými školami. ▪ Nesoulad mezi volbou uchazečů o studium a poptávkou po absolventech na trhu práce. ▪ Přílišná závislost veřejných vysokých škol na veřejných zdrojích. ▪ Těžkopádný a neefektivní systém řízení s nevyváženými pravomocemi a odpovědnostmi a nevhovující legislativa postihující všechny části terciárního vzdělávání. ▪ Nízká ekonomická zainteresovanost vysokých škol na kvalitě poskytovaného vzdělávání a dlouhodobé úspěšnosti absolventů a absence cenových signálů v systému. ▪ Absence standardizovaného informačního systému o vysokých školách a o hodnocení vysokých škol. ▪ Někdy jen formální restrukturalizace studia v souladu s boloňským procesem. ▪ Nevytvoření pravidel segmentu pro profesně orientované bakalářské studium. ▪ Velké nerovnosti v šancích na dosažení vysokoškolského vzdělání a překážky na vstupu do terciárního vzdělávání, které představuje selektivní systém vzdělávání na nižších úrovních. ▪ Málo transparentní investiční politika málo odolná politickým a lobbyistickým tlakům. ▪ Malá angažovanost soukromých finančních subjektů na investičních projektech.

⁷⁴ ZDROJ: *Text Bílé knihy terciárního vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2008-30-10]. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/uploads/bila_kniha/schvalena_bktv/BKTV_finalni_verze.pdf>

Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Shoda hlavních aktérů a politické reprezentace, že systém terciárního vzdělávání vyžaduje reformu. ▪ Posílení autonomie vysokých škol v jejich rozhodování, a to zejména ve finanční oblasti. ▪ Zvětšení institucionální diverzifikace a uspokojení různorodé poptávky po vysokoškolském vzdělání. ▪ Snížení nerovnosti v přístupu k vysokoškolskému vzdělání a větší příliv talentů do systému terciárního vzdělávání. ▪ Možnost transformace některých vyšších odborných škol do systému vysokoškolského vzdělávání. ▪ Zavedení krátkých, prakticky orientovaných studijních programů. ▪ Efektivnější alokace prostředků s ohledem na typ poskytovaných služeb. ▪ Výrazné zvýšení počtu absolventů v profesně orientovaných studijních programech. ▪ Větší počet studentů vyššího věku a jim přízpůsobená výuka. ▪ Větší příliv soukromých zdrojů jak ze spoluúčasti studentů, tak od firem. ▪ Zvýšení mezinárodního prvku (studentů, učitelů). ▪ Silná angažovanost institucí terciárního vzdělávání v oblasti dalšího vzdělávání. ▪ Možnosti těsnějšího propojení kvalitního výzkumu a vývoje s terciárním vzděláváním. ▪ Vytváření součástí univerzit orientovaných na mezinárodně excelentní výzkum. ▪ Vytváření součástí univerzit orientovaných na spolupráci s aplikační sférou ve vzdělávání i vývoji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nedostatek veřejných prostředků jako důsledek fiskálních omezení a jiných politických priorit. ▪ Partikulární zájmy hlavních aktérů převládnu nad snahou uskutečnit hlubokou reformu systému terciárního vzdělávání a vyššího odborného vzdělávání. ▪ Absence finančních prostředků na založení průběžně financovaného systému půjček a odloženého školného. ▪ Neochota podstatné části vysokých škol akceptovat nutnost větší diverzifikace systému (pokračující přesvědčení, že všechny veřejné vysoké školy mohou mít charakter univerzit). ▪ Ztráta konkurenceschopnosti terciárního vzdělávání s dopady na konkurenceschopnost ekonomiky. ▪ Velká nerovnost v šancích na získání vysokoškolského vzdělání a nízká mobilita a s nimi spojená hrozba sociálního napětí. ▪ Přetrvávající institucionální rivalita mezi vysokými školami a Akademií věd ČR a nedostatečná ochota na obou stranách pokračovat v transformaci obou systémů, zejména v oblasti výzkumu a vývoje. ▪ Špatné využití prostředků v operačních programech pro posílení excelence výzkumu a vývoje na vysokých školách a pro rozvoj celého systému terciárního vzdělávání. ▪ Nedostatečná koordinace reformy v oblasti terciárního vzdělávání s reformami v oblasti základního a středního vzdělávání a v oblasti výzkumu, vývoje a inovací. ▪ Pokračující ztráty talentů.

Příloha č.3: Structure francouzského vysokoškolského vzdělávání⁷⁵

⁷⁵ Focus sur les structures de l'enseignement supérieur en Europe. Eurydice, 2007.

Příloha č.4 ⁷⁶

Tab. 4.3.1. - Zapojení JU v programech mezinárodní spolupráce ve vzdělávání - programy EU pro vzdělávání a přípravu na povolání

Program	LLP (Socrates)							Erasmus Mundus
	Erasmus	Comenius	Grundtvig	Lingua	Minerva	Leonardo	Jean Monnet	
Počet projektů	14	1	3	-	-	1	-	-
Počet vyslaných studentů	205	-	-	-	-	8	-	-
Počet přijatých studentů	20	-	-	-	-	4	-	-
Počet vyslaných ak. pracovníků	100	-	-	-	-	-	-	-
Počet přijatých ak. pracovníků	27	-	-	-	-	-	-	-
Dotace (v tis. Kč)	7 790	9	0	-	-	0	-	-

Pozn.: V řádku „dotace“ jsou uvedeny pouze prostředky ze státního rozpočtu. Projekty Grundtvig a projekt Leonardo byly v roce 2007 financovány z prostředků EU (prostřednictvím národní agentury příslušného programu, v případě projektů Grundtvig také částečně prostřednictvím Domu zahraničních služeb), proto je u nich výše dotace ze státního rozpočtu nulová. Také projekt Comenius byl z převážné části financován z prostředků mimo státní rozpočet.

Příloha č.5: Satirické zobrazení Boloňského procesu ⁷⁷

Le processus de Bologne, pour un enseignement européen harmonisé et compétitif.

⁷⁶ ZDROJ: Výroční zpráva o činnosti JU 2007

⁷⁷ ZDROJ: http://www.bxl.attac.be/spip/IMG/png_dessin446_titom_processus_bologne.png